

6. EMANCIPACIÓ I FAMÍLIA

Una anàlisi dels arranjaments familiars i les trajectòries d'emancipació dels joves catalans incorporant la perspectiva de la satisfacció vital

Anna Escobedo Caparrós, Josep Lluís Condom Bosch, Alberto Martín Pérez
i Aitor Domínguez Aguayo

6.1. Introducció

En aquest capítol s'aborda l'anàlisi de les situacions de convivència familiar de les persones joves, dels seus processos d'emancipació i les situacions d'habitatge de les persones joves emancipades a Catalunya amb les dades de l'Enquesta a la joventut de Catalunya de 2017 (EJC17).

D'una banda, interessa conèixer com són les llars de les persones joves, les seves relacions de convivència i amb la llar d'origen. D'altra banda, interessa comprendre millor els processos i trajectòries d'emancipació i formació familiar, i la seva relació amb la satisfacció vital, com també amb les situacions i condicions d'habitatge. Dues terceres parts dels processos d'emancipació es fan en parella, per tant, es dedica una part de l'atenció a la convivència dels joves en parella i al repartiment de les tasques domèstiques. Finalment, es fa una aproximació a com evolucionen els models familiars i de transició a la parentalitat, a partir de la radiografia que l'EJC17 ofereix de les noves famílies amb progenitors joves (és a dir, llars amb progenitors joves i infants petits) i com els pares i les mares joves organitzen aspectes bàsics del seu dia a dia, com ara l'atenció dels infants petits.

En ocasions, i respecte de les tendències generals, i amb la prudència deguda als canvis metodològics, s'observarà l'evolució en relació amb l'anàlisi de les dades de les dues enquestes anteriors de 2007 (una dècada anterior) i 2012 (un quinquenni anterior) (Miret *et al.*, 2008; Mari-Klose *et al.*, 2013).

En l'anàlisi d'aquesta edició, s'aprofundirà en com les persones joves relacionen les diferents situacions amb la satisfacció vital, i si això permet aportar nous elements de reflexió i de comprensió entorn de les decisions o adaptacions que realitzen els joves en els seus processos d'emancipació. L'equilibri entre els condicionaments estructurals i els marges d'autonomia i de llibertat de què disposen els i les joves a l'hora de perfilar les seves trajectòries vitals, en un entorn social fortament familiarista, en absència de polítiques de benestar orientades a l'emancipació i en contextos de reestructuració i desregulació econòmica, és un debat important dins dels estudis de joventut (Moreno

et al., 2012; Serracant, 2015) al qual es vol contribuir aportant-hi aquesta mirada encara poc explorada (Javaloy, 2007).

L'Enquesta a la joventut de Catalunya de 2017 recull informació de joves nascuts entre 1983 i 2002, que corresponen a l'anomenada generació Y o mil·lennista i als primers de la subsegüent generació ja anomenada de nadius digitals o Z. Ja sigui des d'uns o d'altres paradigmes culturals o teòrics, les situacions familiars tant d'origen com d'orientació dels joves que aquí apareixen són ja immerses en els models explicatius de la segona transició demogràfica i familiar, o de la postmodernització familiar. Uns i altres donen lloc a un marge més ampli i a la percepció d'elecció individual i de diversificació de trajectòries i formes familiars entorn d'un model dominant de referència de família negociadora (Meil, 2006) que dona forma a les noves realitats postpatriarcal (Flaquer, 2016).

Una de les preguntes que s'han fet és com exerceixen la seva llibertat aquests joves més formats, més reflexius i benestants. És difícil explicar el perllongament de la seva permanència a la llar parental només en termes de condicionaments estructurals. Sembla raonable pensar que els joves, o almenys una part d'ells, orienten els seus recursos, que inclouen aquells que obtenen de les seves llars d'origen, a estratègies més diversificades, orientades a projectar les seves vides de manera més reflexiva, i ja no tan orientades a complir o escapar de la tradició i resoldre necessitats urgents del curt termini.

Seguint les teories de la individualització i el canvi familiar, la llarga convivència dels joves en el si de famílies més postmodernes i negociadores podria explicar-se en termes de benestar relatiu i com a resultat del fet que cada cop més joves fan passar a un primer pla la lògica d'unes vides projectades individualment, tot sovint comptant amb el suport dels seus progenitors. No només els vincles horitzontals o d'emparellament, també els vincles verticals o intergeneracionals dins les famílies a partir de certes edats com les que aquí s'analitzen, estarien incorporant elements de relació electiva i d'associació de persones individuals més enllà o a més de conformar una comunitat de necessitat unida per l'obligació i per normes tradicionals de solidaritat (Beck i Beck-Gernsheim, 2002). Si bé la relació entre pares/mares i fills/filles quan els segons són petits dista de l'electivitat, com han remarcat diverses autores (Lewis, 2006), sí que és un model explicatiu més adient per explicar les relacions de convivència dels fills joves i majors d'edat amb els seus progenitors.

Així mateix, els valors i les normes de solidaritat familiar, si bé han evolucionat, segueixen sent cabdals a la nostra societat. Diversos autors han mostrat que els valors i les normes de solidaritat familiars perduren amb vitalitat i àmplia adhesió en el nostre entorn cultural, si bé en una versió més modernitzada que inclou també expectatives respecte de l'estat del benestar i d'una organització social i un repartiment més equitatiu del treball de cura entre gèneres i generacions (Meil, 2011; Ayuso, 2012a). Globalment i particularment, en el nostre entorn la família segueix sent una de les institucions socials més preuades, amb alts nivells de satisfacció en una gran majoria de casos (Meil, 2015; Ayuso, 2015). Potser perquè l'espai domèstic i familiar, especialment en les seves relacions intergeneracionals, ha esdevingut un espai regit per lògiques d'amor i generositat, i de significat a llarg

termini, que s'apunten com a components essencials de la felicitat individual i col·lectiva (Rodríguez *et al.*, 2017).

Els percentatges variables però relativament baixos de conflictivitat i violència familiar són importants perquè designen un àmbit prioritari d'intervenció i suport públic. Són sovint interpretats com a resistències o dificultats relacionades amb el canvi social, el nou contracte de gènere, o entre generacions. Revisant indicadors i definicions que varien en tipus de conflictivitat i intensitat, es podrien situar entorn del 10% de les llars on conviuen pares/mares i fills/filles (Meil, 2006: 139-158) o entorn del 12% de les dones que viuen en parella (Meil, 2015: 341). A més, es remarca que el 18% dels joves de l'estudi afirmen que "en els dos últims anys, degut a dificultats econòmiques [...] han augmentat els conflictes en la meua família", en aquest cas la conflictivitat fa referència tant a dimensions intergeneracionals com de parella.¹

Ahora, aquest tipus d'indicadors confirmen que la major part de les famílies tenen una gran capacitat de resolució de problemes, d'adaptació al canvi social i de plasticitat, com mostra l'avenç de la ruptura conjugal consensuada, de la custòdia compartida i de la recomposició familiar (Ajenjo i García-Saladrigues, 2016; Flaquer, 2015; Flaquer *et al.*, 2017) i, a més a més, més reconeixement de les diverses situacions de monoparentalitat (Almeda, 2015).

Les teories de la segona transició demogràfica i familiar, i com aquesta es produeix de forma més tardana i accelerada al nostre país a partir dels anys vuitanta (Jurado, 2007), permeten comprendre l'extensió de la joventut, l'ajornament de la formació familiar, la desinstitucionalització del matrimoni, amb increment de la cohabitació, un nombre inferior de fills més desitjats, més proporció de fills únics, l'extensió de la ruptura i les recomposicions conjugals, context que afavoreix la importància de les relacions intergeneracionals, així com l'emergència de noves figures parentals i fraternals (Rivas i Jociles, 2015).

Així mateix, els joves catalans estan ja immersos en el procés de la globalització, amb una major proporció de joves fills de les anomenades famílies globals (Beck i Beck-Gernsheim, 2013), joves provinents de migracions internacionals o fills d'unions mixtes que són ja un component autòcton. Això té un impacte en la diversificació de pautes familiars, que ja conviuen i convergeixen al nostre territori (Flaquer *et al.*, 2012). Té també efectes en les expectatives respecte als processos de mobilitat, de formació de parella i familiar. És un entorn molt mediat per les noves tecnologies de la comunicació, que estan interactuant i retroalimentant-se amb aquestes noves realitats familiars (Ayuso, 2014).

Així mateix, el fet que s'hagi produït el que s'ha anomenat una transició sexual (Ayuso i García, 2014), a partir de la qual s'ha liberalitzat la pràctica sexual, de tal manera que cada vegada més joves poden viure obertament la seva sexualitat, sense ocultar-la als progenitors i sense necessitat de compromís de parella o familiar a més llarg termini, fa que el compromís i l'emancipació residencial esdevinguin menys necessaris i més electius,

1 Vegeu els resultats específics de l'EJC17 relatius a la pregunta 145-3.

particularment sobre el quan i el com, almenys pel que fa als joves autòctons o que han internalitzat la cultura autòctona.

També s'explica que una part important del que tradicionalment s'ha entès com a processos d'emancipació i de formació familiar s'estiguin ja produint durant aquest període més llarg de convivència, més fluida i diversa, respecte de la llar o llars parentals. Aquesta és la hipòtesi de pertinença.

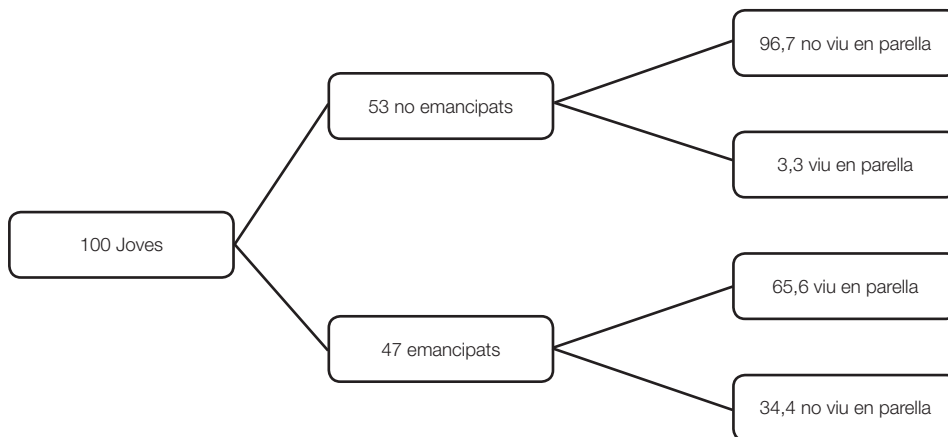
Respecte al rol de les polítiques públiques en els processos d'emancipació familiar, es manté el poc èmfasi en les polítiques orientades a l'emancipació residencial dels joves o de beques per als estudiants. Si bé es van desenvolupar mesures en aquesta direcció a principis dels anys 2000, són mesures ràpidament truncades pel canvi de cicle econòmic, que van deixar molts joves "a la intempèrie" (Benedicto *et al.*, 2014). Catalunya segueix, doncs, en el règim transicional de referència per als joves comú dels països del sud d'Europa (Moreno *et al.*, 2012), basat en una llarga convivència amb autonomia negociada amb els progenitors mentre capitalitzen el seu procés d'emancipació, respecte del qual no s'ha diferenciat o no s'ha innovat encara. No és d'estranyar que un nombre creixent de joves adoptin un *mix* d'estratègies individuals entre familistes i desestandarditzades, quan la seqüència tradicional de marcadors de transició dels joves a la vida adulta no els resulta accessible o no els reporta utilitat i poden permetre's certs marges d'exploració i d'innovació.

Si les polítiques d'emancipació dels joves han retrocedit, en canvi les polítiques de conciliació de la vida laboral i familiar durant les primeres etapes de la vida familiar han resistit millor la crisi i s'han convertit relativament en més importants dins del que s'anomenen polítiques familiars, arran del nou èmfasi en les noves polítiques socials de la paternitat i la necessitat d'impulsar el nou model familiar més postmodern i igualitari de doble sustentador i doble cuidador (Flaquer i Escobedo, 2014; Escobedo i Wall, 2015). L'extensió de la llicència de paternitat de dues setmanes a un mes l'any 2017 és una de les poques mesures de política familiar que s'ha impulsat darrerament. Al nostre país les enquestes de valors indiquen una forta adhesió, en particular entre les generacions de joves adults, al model de parentalitat igualitària i compartida, a l'ús de llicències parentals més igualitàries, i a l'ús de llars d'infants, que al nostre país són en general percebudes com un recurs de qualitat (Escobedo, 2015; Flaquer *et al.*, 2012). Es contrastarà amb les dades de l'EJC17 quines pràctiques emergeixen en les llars compostes almenys per un progenitor menor de 35 anys, i per finalitzar les expectatives dels joves respecte a la parentalitat.

6.2. Panoràmica de les persones joves en relació amb l'emancipació a Catalunya

Amb l'objectiu de mostrar una estimació panoràmica de la situació de convivència dels joves a Catalunya l'any 2017, el gràfic següent mostra com el 47% dels joves entre 15 i 34 anys de l'enquesta es considera emancipat, mentre que el 53% roman a casa dels progenitors (almenys d'un d'ells).

GRÀFIC 6.1. Situació d'emancipació i emparellament. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2017. Percentatge

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2017 (Direcció General de Joventut)

Tanmateix, la convivència amb els progenitors o equivalents evoluciona molt marcadament dins dels subgrups d'edat, de tal manera que la convivència amb els pares és molt majoritària fins als 25 anys (97,8% dels joves entre 15 i 19 anys; 82,2% dels joves de 20 a 24 anys), es redueix clarament a menys de la meitat en el grup d'edat de 25 a 29 anys (43,4%), quan s'intensifica el procés d'emancipació residencial, i esdevé minoritària en el grup de 30 a 34 anys (19,6%), en el qual ja sols un de cada cinc adults joves continua vivint amb progenitors o equivalents (vegeu més endavant la taula de situacions de convivència per grups d'edat).

Només un 5% dels joves de l'EJC17 ha tornat a viure amb els progenitors: d'aquests, el 35% per dificultats econòmiques; el 28,5% perquè estava estudiant fora i ja ha acabat; el 2% per tenir cura del seu pare/mare, i la resta, per altres motius no especificats.

Revisant l'evolució de l'emancipació dels joves a Catalunya en la darrera dècada, a partir de les EJC de 2007 i 2012 que recullen aquesta franja d'edat s'observa que es manté la pauta majoritària de convivència a la llar i amb la família d'origen.

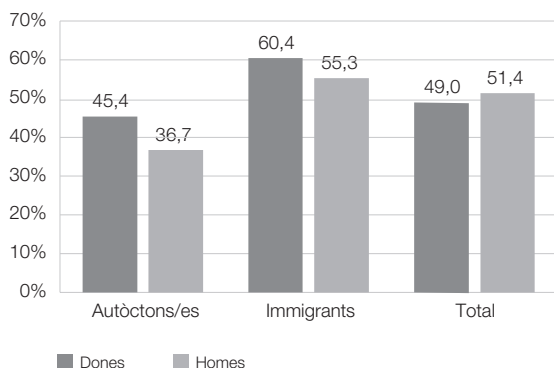
Si es pren com a referència l'evolució de l'indicador d'emancipació domiciliària per a la població entre 16 i 29 anys del Sistema d'indicadors sobre la joventut a Catalunya, basat en dades de l'Enquesta de població activa, entre el 2007 i el 2016 la taxa d'emancipació residencial ha retrocedit en 9 punts percentuals, ja que va assolir el nivell màxim el 2007 (32,6%). El 2016 (amb 23,9%) ha assolit nivells propers als de 2002 (24,3%). Les dades de 2007 corresponien a una conjuntura més favorable a l'emancipació (ocupació més alta, millors condicions de crèdit i de lloguer).

A partir de la crisi que s'inicia el 2007, les condicions d'emancipació dels joves han empitjorat amb l'extensió de la inestabilitat laboral i dels sous baixos, i d'altra banda, per l'encariment i

precarització de l'habitatge de lloguer, que és el segment de mercat d'habitatge més emprat pels joves. S'hi afegeix, el 2012, la derogació d'una de les escasses mesures de política pública que s'havien posat en marxa per incentivar l'emancipació dels joves entre 22 i 30 anys mitjançant l'habitatge de lloguer: la renda bàsica d'emancipació entre 2008 i 2011. Així és com, respecte al 2007, un de cada deu joves ha allargat la seva convivència a la llar d'origen.

Tanmateix, no tots els joves tenen la possibilitat d'allargar la convivència a una llar d'origen propera o accessible. Seguint una pauta ja identificada en l'anàlisi de l'EJC de 2012 (gràfic 6.3: 237), en l'EJC17 es pot observar que la taxa d'emancipació és notablement més alta entre els joves d'origen immigrant. Tal com mostra el gràfic següent, si el 60,4% de les dones joves immigrants han deixat de viure a la llar d'origen, aquest és el cas per al 45% de les joves autòctones, 15 punts percentuals menys, i 18,5 punts percentuals menys els homes joves autòctons (36,7%) en relació amb els joves immigrants (55,3%). Amb tot, respecte del 2012 convé assenyalar que s'han reduït quasi a la meitat els diferencials d'emancipació respecte de la població autòctona, cosa que probablement mostra un assentament més elevat de la població jove d'origen immigrant.

GRÀFIC 6.2. Taxa d'emancipació segons lloc de naixement, per sexe. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2017. Percentatge

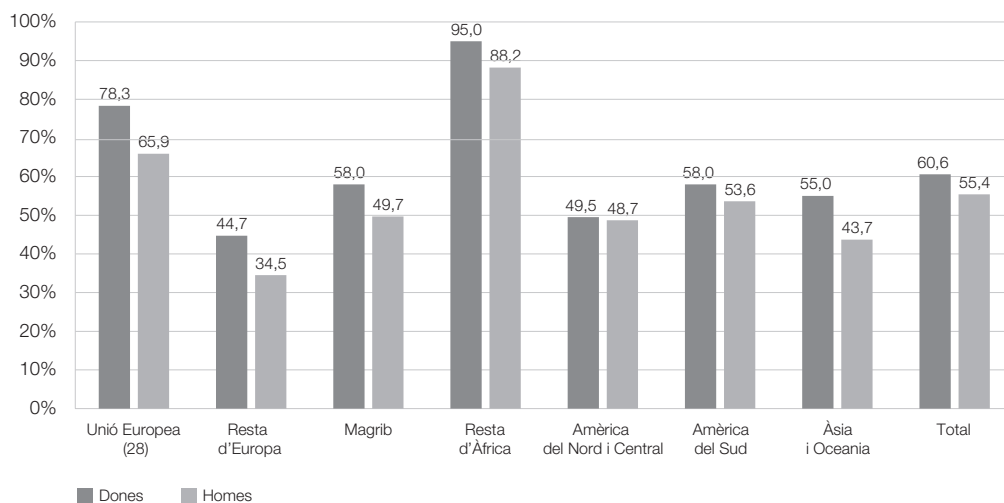

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2017 (Direcció General de Joventut)

El col·lectiu de joves catalans d'origen immigrant és alhora ben divers. Així, segons els diferents orígens les pautes d'emancipació resulten marcadament diferenciades: mentre que els joves que provenen de països de la Unió Europea tenen una pauta d'emancipació molt superior als autòctons (33 punts percentuals més per a les dones joves, 29 punts percentuals més per als homes joves), els de la resta d'Europa tenen una pauta d'emancipació molt similar, fins i tot lleugerament per sota. Les taxes d'emancipació entre els joves que provenen del Magreb o de l'Amèrica del Sud són semblants i una mica més altes que per als autòctons (més de 13 punts per a les noies, més de 14 punts percentuals per als joves d'origen magrebí, més de 18 per als joves d'origen sud-americà). Els joves d'origen asiàtic mostren unes pautes més familiaristes i d'emancipació més tardanes, en particular

pel que fa als nois, però així i tot són superiors a les dels joves autòctons (més de 10 punts percentuals per als nois, més de 7 punts per a les noies). Finalment, els que tenen unes taxes altíssimes d'emancipació són els joves que provenen de l'Àfrica subsahariana.

GRÀFIC 6.3. Taxa d'emancipació segons lloc de naixement per sexe. Joves de 15 a 34 anys segons lloc de naixement. Catalunya, 2017. Percentatge

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2017 (Direcció General de Joventut)

Dues tercers parts dels emancipats (65,6%) conviuen amb la seva parella, mentre que el terç restant (34,4%) tenen situacions de convivència diferents. Es manté, doncs, la pauta que el procés d'emancipació acostuma a ser com a mínim cosa de dos, bé perquè la majoria de joves s'emancipen de la llar familiar amb el propòsit de viure en parella i de formar una nova família, bé perquè amb un sol sou és difícil mantenir una llar. Tanmateix, convé assenyalar que en la darrera dècada la proporció d'emancipats que viuen en parella decreix en 7 punts percentuals (des del 72,7% el 2007, passant pel 69,4% el 2012) en favor d'una àmplia diversitat de formes de convivència.

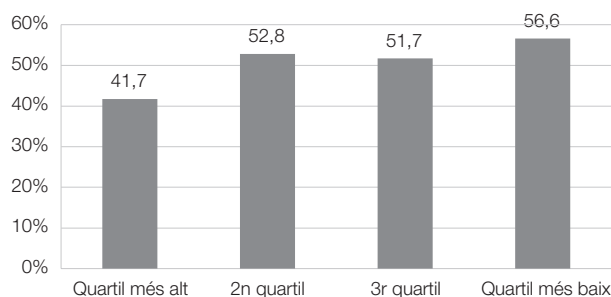
Les dades indiquen que també s'està diversificant i fent més complexa la convivència en les llars d'origen. Unes llars que resulten ja de la segona transició demogràfica a casa nostra, o de l'anomenada postmodernització familiar, amb relacions més reflexives i negociades. Però una part de les llars d'origen també són fruit dels processos de migració i globalització, amb convivència en el territori de famílies provinents de sistemes familiars diversos, de famílies fruit d'emparellaments mixtos, i de famílies que "conviuen" en la distància amb el suport de les noves tecnologies de la comunicació i mitjançant la "domesticació" de les xarxes socials.

Resulta interessant el petit percentatge del 3,3% dels que es consideren no emancipats, però que declaren en canvi que viuen amb la seva parella, a casa dels progenitors.

Aquests casos tant poden respondre a una pauta de formació familiar sense emancipació residencial, amb similituds a les històricament conegudes en economies basades entorn d'explotacions familiars, com també pot ser atribuïble a contextos més postmoderns de progenitors, junts, separats o divorciats, que gaudeixen de nivells de vida i habitatges relativament acomodats i espai suficient i que no només donen suport als seus fills i filles en les trajectòries educatives, sinó també de formació familiar, almenys durant alguns períodes.

Si s'analitza l'emancipació residencial i el nivell d'ingressos de la llar, s'observa que la taxa d'emancipació més elevada correspon al quartil més baix. És a dir, entre el 25% dels joves amb els ingressos inferiors a la llar hi ha la taxa d'emancipació més alta, del 56,6%. A la inversa, només el 42% dels joves de les llars més benestants (en el quartil més alt) es troben en situació d'emancipació residencial, 14,6 punts percentuals menys que al quartil més baix. Això pot indicar, d'una banda, que els joves en llars més benestants allarguen més sovint la convivència en paral·lel a trajectòries educatives més extenses, i d'altra banda, la disminució d'ingressos a la llar que es produeix després d'un procés d'emancipació, bé perquè hi ha llars amb menys membres que aporten ingressos, bé perquè els ingressos dels joves són inferiors als dels progenitors.

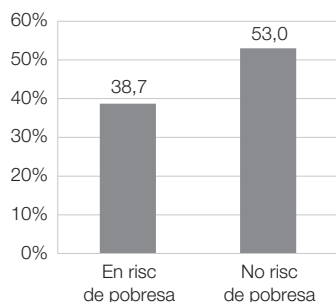
GRÀFIC 6.4. Taxa d'emancipació segons quartil d'ingressos anuals de la llar. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2017. Percentatge

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2017 (Direcció General de Joventut)

De la mateixa manera que s'ha observat una relació entre més benestar i menys emancipació, també s'observa en l'altre extrem de la forquilla econòmica una relació de menys emancipació entre aquells que estan en risc de pobresa, de 14,3 punts percentuals menys dels que no ho estan. Així, entre els joves que es troben en situació de risc de pobresa, només el 38,7% estan emancipats, en comparació amb el 53% dels emancipats entre aquells que no estan en risc de pobresa. Per tant, les situacions de risc de pobresa es corresponen amb més freqüència amb les famílies en les quals encara conviuen joves, probablement, de menys edat.

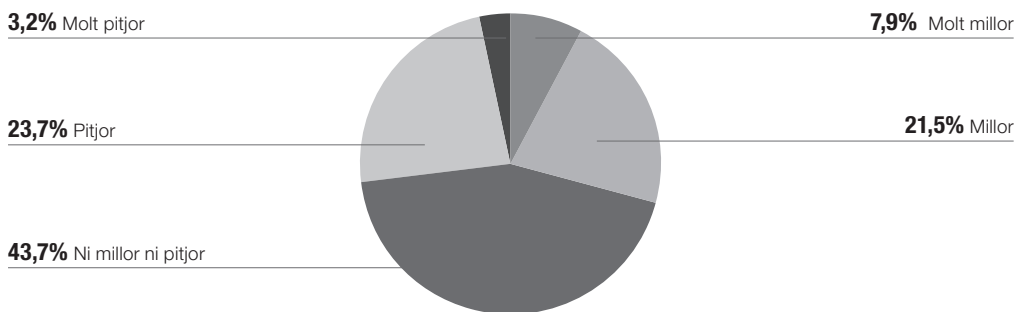
GRÀFIC 6.5. Taxa d'emancipació segons risc de pobresa. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2017. Percentatge

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2017 (Direcció General de Joventut)

Respecte a la llar d'origen, el 43,7% dels emancipats, vora un de cada dos emancipats, perceben que la seva situació econòmica és similar (ni millor ni pitjor) a la de la llar d'origen. El 29,4% dels joves emancipats ha millorat la percepció de la seva situació econòmica, sumant les percepcions "millor" (21,5%) i "molt millor" (7,9%), mentre que un jove de cada quatre percep que ha empitjorat econòmicament respecte de la llar d'origen (un 23,7% es perceben pitjor, i un 3,2% molt pitjor). Aquest indicador mostra que la mobilitat social respecte de la llar d'origen no és tan clara com en dècades anteriors.

GRÀFIC 6.6. Percepció de la situació econòmica respecte a la llar d'origen. Joves de 15 a 34 anys emancipats. Catalunya, 2017. Percentatge

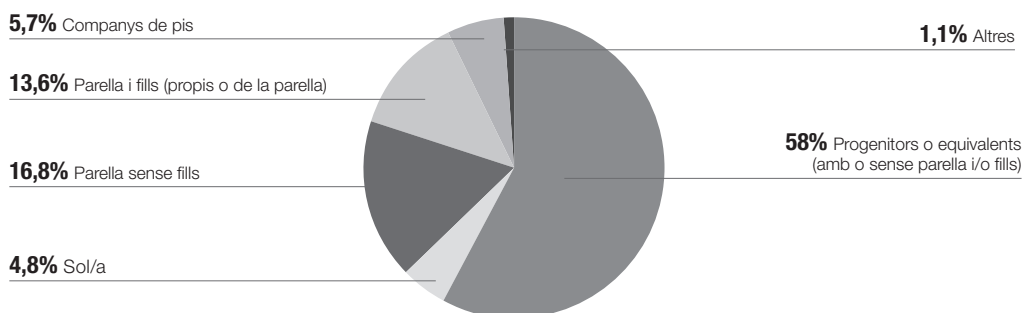

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2017 (Direcció General de Joventut)

6.3. Les situacions de convivència dels joves

El gràfic 6.7 presenta una panoràmica de les formes de convivència dels joves; es constata que una àmplia majoria dels joves, un 58%, conviu amb progenitors. En segon lloc, el 30% dels joves conviu en parella, amb fills (13,6%) i sense fills (16,8%), respectivament. La parella sense fills és la principal situació de convivència dels que es consideren emancipats.

GRÀFIC 6.7. Situació de convivència. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2017. Percentatge

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2017 (Direcció General de Joventut)

En tercer lloc, hi ha l'opció de viure amb companys de pis (5,7%). Si bé fins ara s'ha considerat bàsicament una situació transitòria associada als estudis i amb les primeres estades fora del nucli familiar, cal considerar si aquesta situació pot anar més enllà de la transitorietat estudiantil i permetre formes familiars minoritàries però emergents, com ara l'emparellament sense convivència (*"living apart together"*).

Finalment, un 4,8% dels joves viuen sols. Aquesta opció és més popular en altres països del nostre entorn amb més suports als estudiants com a primer pas en el procés d'emancipació. En canvi, al nostre país no es configura tant com una situació transitòria, sinó com una opció més estable que prenen joves en edats més avançades, en relació amb els que s'emancipen en parella.

Preguntant per les persones amb qui es conviu, s'obté una informació complementària.

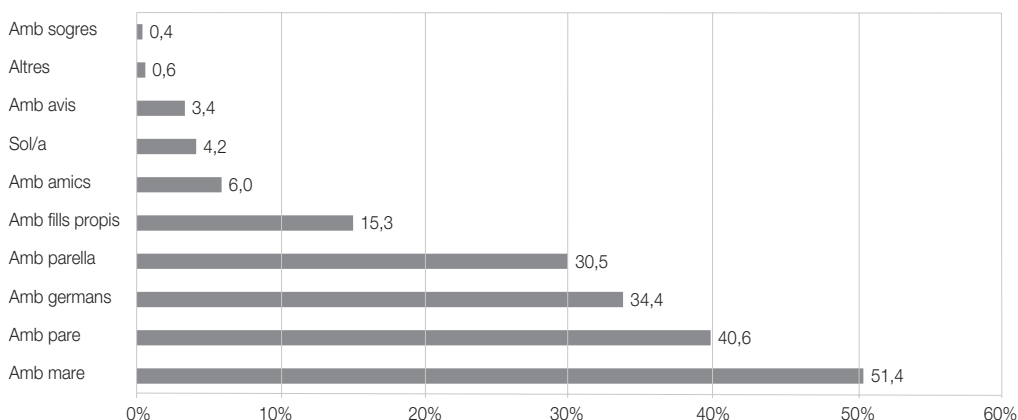
El 51,4% dels joves viuen amb la mare, mentre que el percentatge dels que viuen amb el pare baixa 11 punts percentuals, fins al 40,6%, cosa que reflecteix la major prevalença de llars monoparentals encapçalades per la mare. Un 3,4% dels joves conviu amb algun avi.

Un de cada tres joves (34,4%) conviu amb germans. Per tant, aproximadament un de cada quatre joves (un 24%) conviu amb progenitors com a fill o filla sense conviure amb altres germans.

El 30,5% viu amb la parella. El 0,4% conviu amb els sogres. Un 15,3% ho fa amb fills propis amb parella (13%) o sense (2,3%).

Finalment, el 6% dels joves conviu amb amics i només un 0,6% amb altres persones.

GRÀFIC 6.8. Persones que viuen a la llar. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2017. Percentatge

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2017 (Direcció General de Joventut)

El procés d'emancipació s'intensifica a partir dels 25 anys. En l'anàlisi per grups d'edat es comprova com a mesura que avança l'edat dels joves decreix la situació de convivència amb progenitors i augmenten les formes alternatives de convivència. Si bé 4 de cada 5 joves entre 20 i 24 anys conviuen amb pares, aquesta proporció cau a la meitat entre els 25 i 29 anys, i només un de cada cinc joves entre 30 i 34 anys segueix ja convivint amb progenitors.

TAULA 6.1. Situació de convivència segons grups d'edat. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2017. Percentatge

Grup d'edat	Situació de convivència						Total
	Progenitors o equivalents (amb parella o sense i/o fills)	Sol/a	Parella sense fills	Parella i fills (propis o de la parella)	Companys de pis	Altres	
De 15 a 19 anys	97,8	0,2	0,1	0,2	0,6	1,1	100
De 20 a 24 anys	82,2	2,9	6,5	2,5	5,1	0,8	100
De 25 a 29 anys	43,4	5,6	27,7	11,6	9,6	2,1	100
De 30 a 34 anys	19,6	9,4	28,9	34,7	6,9	0,6	100

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2017 (Direcció General de Joventut)

Si, com s'ha mencionat abans, l'emancipació es fa majoritàriament en parella i la segona situació de convivència més freqüent entre els joves és viure amb la parella, és a partir dels 25 anys quan es passa a viure en parella, entre els 25 i 29 anys principalment sense fills (el 27,7%, i només l'11,6% amb fills), i a partir dels 30 anys principalment amb fills. En el grup entre 30 i 34 anys, la convivència amb la parella i els fills passa a ser la situació més freqüent, amb el 34,7% dels joves, que completen així el seu procés de formació familiar.

Compartir pis és una situació que té la seva màxima expressió, en les dades de 2017, entre els 25 i 29 anys, amb gairebé 1 de cada 10 joves (9,6%). La proporció era la meitat en el grup d'edat anterior (5,1% dels 20 als 24 anys) i en el grup de joves més grans es manté al voltant del 7%.

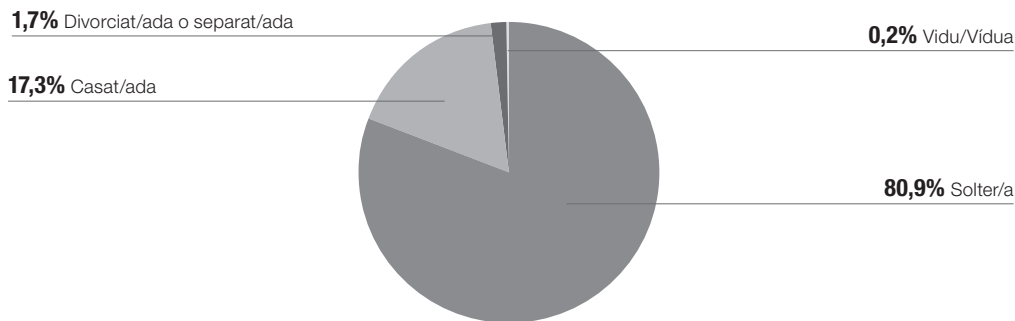
Respecte de la situació de viure sol o sola, la seva màxima expressió és en canvi en el grup de joves més gran, amb 1 de cada 10 joves entre 30 i 34 anys (9,4%), mentre que aproximadament vivia en llars unipersonals 1 de cada 20 joves en el grup de 20 a 24 anys (5,6%), o només el 2,9% dels joves entre 20 i 24 anys.

6.4. La formació familiar

Entre els indicadors d'entrada a la vida adulta els joves solen atribuir més importància al fet de tenir fills respecte al de tenir parella (Moreno *et al.*, 2012: taula 2.7 amb dades de l'Enquesta Social Europea). Els fills són per sempre, i esdevenir pares o mares és una decisió irrevocable que transforma la major part dels individus –de fet altera substancialment la seva individualitat–, mentre que la parella és actualment una relació més flexible, si es vol més plàstica o líquida, alhora que incerta i potencialment canviable.

El procés de desinstitucionalització del matrimoni ha donat lloc a una expansió i transformació de la ruptura conjugal, menys culpable i més negociada, amb una proporció creixent de divorcis per consens i de custòdies compartides. A manera d'il·lustració, el 2015 el 40,5% de les resolucions judicials de custòdia dels fills resultants d'un divorci a Catalunya van ser de custòdia compartida (24,6% en el conjunt espanyol). Alhora, s'ha produït una expansió de la cohabitació com a alternativa al matrimoni, almenys en les primeres etapes de formació familiar, cosa que ha donat lloc a un creixement molt ràpid de naixements fora del matrimoni. Per il·lustrar el procés a Catalunya, si el 2002 un de cada quatre nens naixia fora del matrimoni, la proporció creix a un de cada tres el 2010 i a un de cada dos nens el 2016 (48,9%), segons dades de l'Idescat. Des del 2012 la mitjana catalana s'ha situat per sobre de la mitjana de la Unió Europea, que el 2014 era d'un 42% de naixements fora del matrimoni.

GRÀFIC 6.9. Estat civil. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2017. Percentatge

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2017 (Direcció General de Joventut)

A continuació es veu com es reflecteix aquest procés de canvi familiar en la situació respecte a l'estat civil a l'EJC17. L'estat civil predominant és la solteria, amb quatre de cada cinc joves solters (80,9%); en segon lloc, però ben lluny, es troben els casats (17,3%); en tercer lloc, un percentatge petit però emergent de divorciats o separats (1,7%), i finalment un 0,2% en estat de viudetat. Amb relació a aquestes xifres generals la situació no ha variat gaire en la darrera dècada, amb una disminució d'1,4 punts percentuals entre els casats en favor de solters i divorciats.

Analitzant l'estat civil per sexe i grups d'edat, i com en edicions anteriors, s'aprecia que les dones es casen més i abans que els homes, alhora que també és superior la taxa de divorci. La relació entre l'edat en les dones i el canvi en l'estat civil és important a partir dels 25 anys. En la taula també s'observa com el divorci en el grup de dones té una xifra important en el grup de 30 a 34 anys.

En relació amb les dades de 2007, s'observa una major disparitat per sexe. Les dones es casen més que els homes i aquest saldo favorable ha crescut de 2 a 4 punts percentuals. Inversament, la solteria entre els homes joves ha crescut, i experimenten 5 punts percentuals més de solteria que les dones. En canvi, les disparitats de gènere quant a la divorcialitat s'han reduït en l'EJC17.

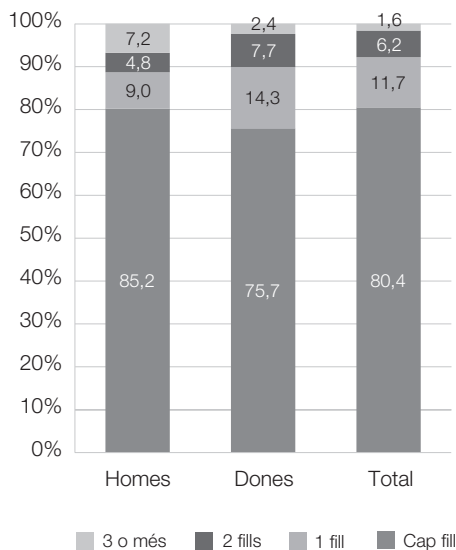
TAULA 6.2. Estat civil. Joves de 15 a 34 anys segons sexe, per grups d'edat. Catalunya, 2017. Percentatge

Estat civil	Sexe									
	Dones					Homes				
	De 15 a 19 anys	De 20 a 24 anys	De 25 a 29 anys	De 30 a 34 anys	Total	De 15 a 19 anys	De 20 a 24 anys	De 25 a 29 anys	De 30 a 34 anys	Total
Solter/a	99,1	96,7	77,4	51,0	78,4	98,7	96,7	84,7	61,3	83,5
Casat/ada	0,9	3,1	36,3	42,8	19,4	0,3	3,1	13,6	36,3	15,1
Divorciat/ada, separat/ada		0,2	1,2	5,8	2,1		0,3	1,7	2,4	1,2
Vidu/Vídua				0,4	0,1	1,0				0,2

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2017 (Direcció General de Joventut)

Respecte de la parentalitat, la tinença de fills segueix un patró estable des del 2007 per a aquest grup d'edat. El 80% dels joves no tenen fills, un 12% té un fill, un 6% té dos fills i un 2% té tres o més fills. L'anàlisi per sexe mostra una diferència de 10 punts percentuals entre els homes que no tenen fills (85%) i les dones (76%). Les dades mostren com tant en homes com en dones és poc probable tenir un fill abans dels 20 anys. En el grup de 20 a 24 anys, hi ha una proporció similar d'homes com de dones que comencen a tenir fills. És entre els 25 i els 29 anys quan les dones avantatgen els homes pel que fa a tenir fills. Entre homes i dones, crida l'atenció que segons l'EJC17 els homes que són pares proporcionalment tenen més fills que les dones.

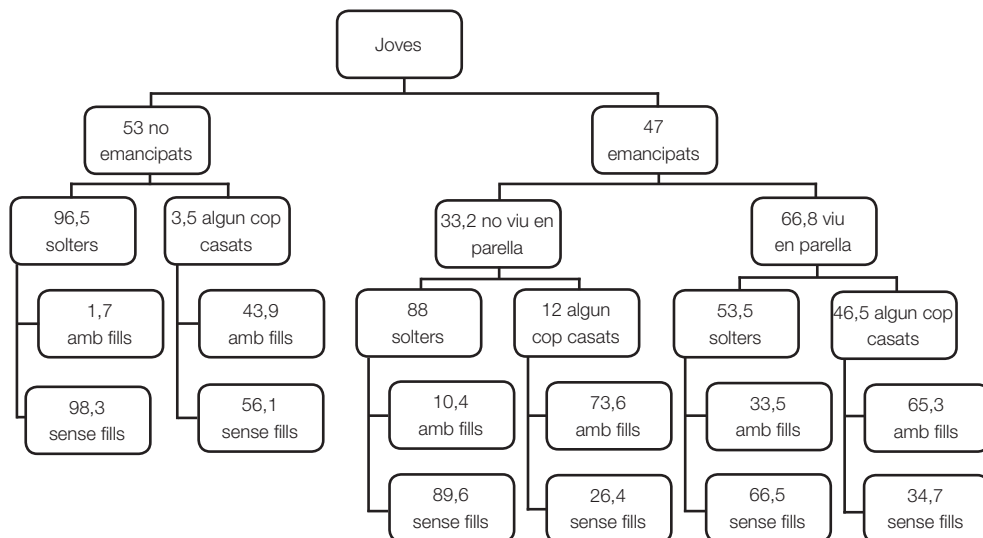
GRÀFIC 6.10. Nombre de fills segons sexe. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2017.
Percentatge

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2017 (Direcció General de Joventut)

Per concloure aquest apartat, es dona una panoràmica general sobre les situacions familiars a partir de l'estat civil. Analitzant l'evolució d'aquest indicador en la darrera dècada, en particular comparant aquesta taula amb la de l'any 2007, es veu que els resultats són similars, encara que s'ha incrementat el percentatge de persones que han estat casades algun cop i el percentatge de persones amb fills.

GRÀFIC 6.11. Situació familiar. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2017. Percentatge

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2017 (Direcció General de Joventut)

Els no emancipats són solters sense fills en la majoria de casos. Tanmateix, es troba un 3,5% de persones joves que han estat algun cop casades, de les quals una part amb fills (43,9%). La llar familiar és un punt de sortida per a aquells que s'emancipen i pot ser un lloc de tornada per a aquells a qui no els van prou bé la feina, l'habitatge o la parella. Tenir fills no necessàriament limita el retorn a la llar familiar d'origen, sinó que més aviat al nostre país és una de les possibles estratègies dels nuclis monoparentals, com ha mostrat la recerca sobre monoparentalitat tant femenina com masculina (Flaquer *et al.*, 2006; Roigé, 2012; Martial, 2015; Garcia-Saladrigas, 2017). Els emancipats viuen majoritàriament en parella (66,8%), dels quals un 53,5% són cohabitants solters i un 46,5% són casats. Entre els casats hi ha una major proporció de parelles amb fills, ja que dues terceres parts d'aquests tenen fills (65,3%), mentre que només en tenen un terç de les parelles cohabitants no casades (33,5%).

Finalment, dels emancipats sense parella (33,2%), hi ha un 88% de solters i un 12% de joves casats algun cop. És destacable que tres de cada quatre d'aquests joves que no viuen en parella però que han estat casats (el 73,6%) tenen fills, cosa que indica una situació emergent de ruptura o de divorci, de monoparentalitats o de custòdies compartides en aquestes etapes primerenques de la formació familiar. Així mateix, el 10,4% dels solters que no viuen en parella també tenen fills.

6.5. El procés d'emancipació

Sortir del nucli familiar per constituir un possible nou nucli familiar és considerat com un procés progressiu i desitjat per part dels joves.

Segons dades de l'Enquesta Social Europea, les expectatives i valors dels joves europeus respecte de l'edat considerada ideal per a l'emancipació residencial no són gaire dispars, i oscil·la entre els 20 i els 21 anys (Moreno *et al.*, 2012). Tanmateix, mentre que a alguns països els joves s'acosten a aquesta expectativa, a Catalunya l'edat mitjana en la qual aquesta emancipació residencial es produeix comporta un diferencial important d'anys per a la majoria dels joves. Com analitzar i interpretar en aquest context el manteniment d'una pauta d'emancipació retardada? És previsible un ajust d'expectatives o processos d'innovació per tal de resoldre d'alguna manera aquesta bretxa d'anys?

El procés de formació familiar pot seguir pautes ben diverses, segons les pautes residencials, o l'ordre i la forma que prenen les diferents fites que conformen els processos d'emancipació i de transició a la vida adulta (emparellament, emancipació residencial, procreació). El repte és esbrinar si aquest procés tendeix a fer-se més complex, com s'apunta en l'anàlisi dels resultats de l'EJC12, o bé tendeix a esdevenir un procés majoritàriament més simple com a resultat de dinàmiques socials que han dominat la vida social recent, com ara l'encariment de l'habitatge (en aquest darrer cicle ha afectat més el lloguer), la consolidació de la precarietat laboral entre els joves, l'allargament d'estudis de tot tipus (amb una entrada al món laboral a través d'una formació més perllongada), en paral·lel amb la consolidació també de processos de convivència més oberts i negociats en llars parentals més diverses. Val a dir que ha disminuït progressivament el nombre de persones a la llar (amb major proporció de fills únics) alhora que es mantenen els estàndards de grandària de l'habitatge de generacions anteriors.

Per entendre la dinàmica i les trajectòries en les situacions de convivència, l'enquesta es fonamenta en una sèrie de preguntes retrospectives, que s'inicien a partir de la descripció de la situació de convivència als 15 anys. A partir d'aquesta situació inicial, els joves enquestats són preguntats respecte dels canvis de situació de convivència fins a deu passos consecutius.

Respecte de la situació de partida als 15 anys, en la darrera dècada, si bé es manté un 70% de joves que conviuen amb els dos pares, en canvi s'han diversificat altres formes de convivència. Segons els resultats de les successives enquestes de joventut, a Catalunya han crescut notòriament, en 6,4 punts percentuals, les situacions de convivència amb un sol dels dos progenitors, és a dir en llars monoparentals, del 9% el 2007 al 15,4% el 2017. També apareix una gamma de situacions d'emancipació que, si bé en percentatges petits, indiquen l'existència de trajectòries d'emancipació o de formació familiar que s'inicien en edats ben joves. Apareixen el 2017 joves que a aquesta edat declaren viure sols o bé en pisos compartits (4,7%), com també en diferents situacions de convivència en parella (4,6%). Apareix un 1,4% de noies amb parella i fills, i un 0,5% de noies amb fills en diferents situacions de convivència sense parella. Aquestes emancipacions tan precoces contrasten amb el fet que només un 1,6% declaren poder viure dels seus ingressos als 15 anys, i per tant es produeix forçosament una dependència econòmica de la família d'origen o bé de la parella.

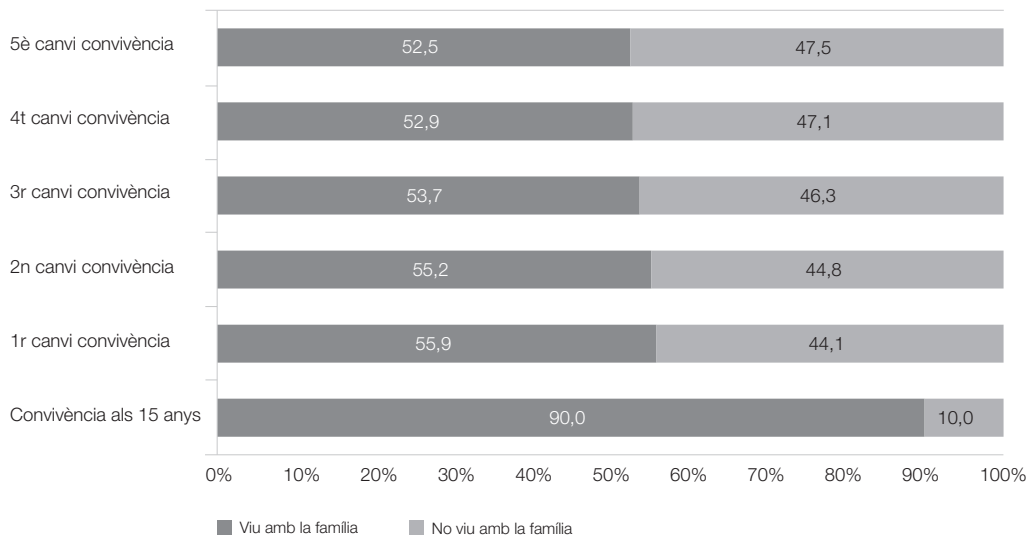
TAULA 6.3. Situació de convivència als 15 anys d'edat segons sexe. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2017. Percentatge

Situació de convivència	Sexe		
	Homes	Dones	Total
Ambdós progenitors	69,6	69,5	69,5
Amb un dels progenitors	16,4	15,5	16,0
Altres familiars que fan de progenitors (sense pares)	2,7	2,0	2,4
Pis compartit (amics, coneguts, etc.)	5,4	4,0	4,7
Residència d'estudiants	0,4	0,2	0,3
Sol/a	0,6	0,5	0,6
Parella (sense fills)	1,5	3,8	2,6
Parella i fills	0,6	1,4	1,0
Parella i pares (d'un dels membres de la parella)	0,4	0,4	0,4
Parella i altres (sense fills)	0,6	0,2	0,2
Fills sense parella	0,0	0,3	0,0
Fills i pares (sense parella)	0,0	0,1	0,1
Fills i altres (sense pares ni parella)	0,0	0,1	0,1
Període de canvis d'habitatge i de situació de convivència	0,9	0,8	0,8
Altres	1,0	1,2	1,2
Total	100	100	100

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2017 (Direcció General de Joventut)

A continuació s'observa l'evolució de les situacions de convivència i residencials dels joves de Catalunya al llarg dels cinc primers passos recollits a l'EJC17, que són els que donen un nombre suficient de respostes per permetre l'anàlisi estadística. Què es pot observar a mesura que els i les joves van fent les seves passes i canvis en les seves situacions de convivència?

GRÀFIC 6.12. Evolució de la situació de convivència en les 6 primeres situacions. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2017. Percentatge

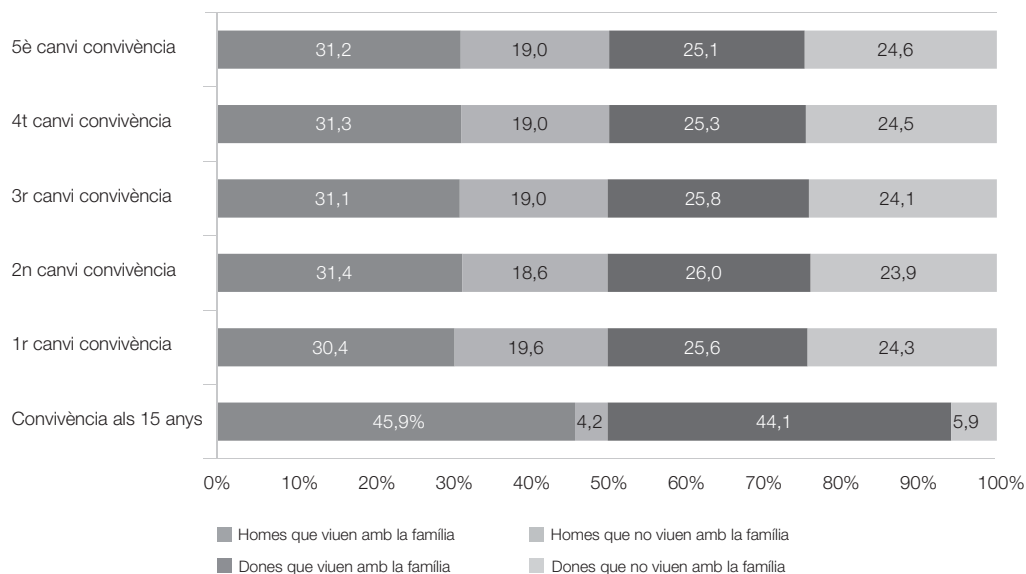

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2017 (Direcció General de Joventut)

Com mostra el gràfic, el procés d'emancipació residencial es concentra en el primer canvi de convivència registrat. En passos successius, petits contingents de joves van sortint de la llar d'origen, i en alguns casos retornant-hi, fins a arribar a la situació de convivència de 2017, recollida en la panoràmica general dels resultats de l'EJC17. De la primera situació residencial, que era majoritària i bàsicament de convivència amb pares i familiars, s'observa que els joves declaren que en el primer canvi registrat han passat a una situació d'emancipació residencial en un 45% dels casos. El temps en què han fet aquest pas és molt variable; més endavant s'analitzaran les edats en què es produeix aquesta emancipació.

Recollides totes les trajectòries (10), la situació final mostra que l'emancipació de la convivència amb els pares (o familiars) és del 47% dels joves. Si es tenen en compte totes les passes que han fet en la trajectòria, poc més del segon pas aporta informació rellevant quant a l'emancipació residencial en relació amb la llar d'origen amb els progenitors. Però cal destacar que analitzar les quatre primeres passes mostra una diversitat de situacions. Entre homes i dones hi ha una diferència estadísticament significativa que s'accentua en el primer canvi de convivència, on les dones marxen més de la llar familiar. Aquesta situació se sosté fins a la situació final al 2017, del 51% de dones emancipades en comparació al 42% dels homes.

GRÀFIC 6.13. Evolució de la situació de convivència en els 5 primers canvis de situació segons sexe. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2017. Percentatge

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2017 (Direcció General de Joventut)

Cal revisar si alguns dels que han marxat de la llar familiar hi tornen per algun motiu. S'observa que la pauta és marxar i no tornar. En el primer canvi de convivència marxen de casa dels pares (o familiars) el 33% dels joves i en retornen només el 0,003%. És en el segon canvi de convivència on es troba que tornen més joves dels que marxen. En total, tornen un 3,7% del total dels joves entrevistats. En aquest grup de joves que tornen no s'aprecien diferències entre homes i dones. Considerant el procés d'emancipació com una progressió, convé analitzar més en detall i caracteritzar aquests retorns a la llar d'origen o a la convivència amb els progenitors, que no necessàriament s'han d'interpretar com a situacions de fracàs. Aquesta interpretació és prevalent quan es donen situacions de divorci o de ruptura de parella amb fills implicats. Amb tot, les dades indiquen com potser està canviant l'estratègia d'emancipació dels joves en un entorn familiar sovint més cooperatiu, i en un context social més incert i competitiu. Els casos de desnonaments i els costos dels impagaments poden haver reforçat actituds més conservadores des del punt de vista econòmic. Sembla que els joves s'ho pensen més i fan menys proves abans d'emancipar-se residencialment, alhora que no tornen enrere.

La possible complexitat de trajectòries en el procés d'emancipació residencial que suposa passar de la llar familiar a una situació de completa emancipació, passant a través de diferents situacions i canvis vitals recollits en 10 passos possibles, afecta només un 0,1% de la mostra. Aquestes són les persones que han tingut molt diverses formes de convivència al llarg de la seva trajectòria vital i que revisant acuradament les dades s'observa que també

han tingut canvis d'habitatge més freqüents. El fet d'estar en risc de pobresa (calculada a partir de les dades de 2017) no incrementa la probabilitat de resultar en trajectòries residencials més complexes, sinó que aquesta situació més aviat limita la quantitat de passos considerablement. Vista l'escassa prevalença de trajectòries complexes, es pot concloure que la part substantiva de l'anàlisi s'ha de centrar en els cinc primers passos de canvi residencial dels joves. Les situacions setena, vuitena i novena, per la seva poca quantia, s'han exclòs completament d'aquesta anàlisi.

De fet, la majoria dels joves fan pocs canvis de convivència. El nombre de canvis rellevants es pot resumir en un màxim de quatre. Com ja s'ha comentat, els joves que fan molts canvis de convivència (de 5 fins a 10) no són quantitativament importants. Tot i que això no vol dir que les parelles siguin sempre la mateixa, ni diu res de la diversitat de relacions que poden tenir en situacions de transició vital. El primer pas és el més important, tant per a les dones com per als homes. El segon pas, el tercer i el quart sumats no superen el nombre de joves emancipats en el primer pas.

A la taula s'observa la tendència de les dones a ser les que fan més canvis al llarg de tot el procés d'emancipació. Destaca que el 57% dels homes estan a la llar d'origen, mentre que les dones s'emancipen abans i només són el 50%. Un 13% de les dones (en comparació amb el 9,5% dels homes) fan tres o més canvis al llarg de la joventut.

TAULA 6.4. Canvis en la situació de convivència segons sexe. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2017. Percentatge

Situació de convivència	Sexe		
	Homes	Dones	Total
Segueixen a la llar familiar	57,4	49,9	53,7
1r canvi de convivència	22,0	24,7	23,3
2n canvi de convivència	11,0	12,1	11,6
3r canvi de convivència	5,6	6,5	6,0
4t canvi de convivència	2,4	3,7	3,0
5è canvi de convivència	0,9	1,8	1,3
6è canvi de convivència	0,4	0,4	0,4
7è canvi de convivència	0,2	0,7	0,4
8è canvi de convivència	0,1	0,1	0,1
9è canvi de convivència	0,0	0,1	0,0
10è canvi de convivència	0,0	0,1	0,1
Total	100	100	100

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2017 (Direcció General de Joventut)

L'edat mitjana dels que surten de l'entorn familiar (primera emancipació residencial) és de 22,2 anys (amb una desviació estàndard de 4 anys). El segon canvi residencial d'aquests

emancipats és als 24 anys, i a partir d'aquí el tercer i quart canvis tindran lloc amb un any de diferència per als que facin el pas. Els homes que surten de la llar familiar ho fan un any més tard que les dones. En la primera emancipació residencial, els homes de mitjana surten de la llar familiar als 23,5 anys. Aquesta edat general per a tota la mostra de la primera emancipació inclou molta variabilitat, ja que en analitzar la forma de convivència que han triat es troben grans diferències d'edat. Cal fer, doncs, una anàlisi de les edats segons la fórmula d'emancipació que trien.

TAULA 6.5. Edat mitjana a la qual s'emancipen els joves en cada una de les modalitats possibles al primer, segon i tercer pas. Joves de 15 a 34 anys que han canviat de situació de convivència 1, 2 o 3 cops. Catalunya, 2017. Percentatge

Pas 1	Mitjana	Desviació estàndard	Mínim	Màxim
Residència d'estudiants	18,3	1,74	16	25
Període de canvis	19,3	5,05	15	29
Fills i pares sense parella	20,7	1,26	19	22
Pis compartit	21,2	3,48	16	35
Parella i pares	21,8	3,74	16	29
Fills sense parella	22,5	7,78	17	28
Parella i altres	23,1	3,57	16	29
Sol/a	24,0	4,25	16	34
Parella	24,0	3,20	16	33
Parella i fills	25,2	4,15	16	34
Fills i altres sense parella	29,0		29	29
Total	22,9	3,83	15	35

Pas 2	Mitjana	Desviació estàndard	Mínim	Màxim
Residència d'estudiants	20,2	2,04	17	23
Pis compartit	22,2	3,28	16	32
Període de canvis	22,6	3,89	18	29
Parella i altres	23,0	2,76	19	26
Parella	25,1	3,56	17	34
Sol/a	25,8	4,05	18	35
Parella i pares	26,0	4,18	20	33
Parella i fills	26,9	3,90	18	35
Fills i altres sense parella	27,0		27	27
Fills sense parella	28,4	2,42	24	32
Fills i pares sense parella	31,0		31	31
Total	24,5	3,93	16	35

Pas 3	Mitjana	Desviació estàndard	Mínim	Màxim
Parella i altres	23,0		23	23
Pis compartit	23,8	3,31	18	32
Residència d'estudiants	24,0	0,00	24	24
Fills sense parella	24,0		24	24
Parella	26,0	3,49	18	34
Sol/a	26,6	3,60	18	34
Període de canvis	28,0		28	28
Fills i altres sense parella	28,0		28	28
Parella i fills	28,0	3,31	21	35
Parella i pares	28,2	4,03	25	34
Fills i pares sense parella	29,0		29	29
Total	25,8	3,66	18	35

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2017 (Direcció General de Joventut)

La forma predominant triada en els successius canvis de convivència és la de viure en parella. Progressivament algunes d'aquestes parelles passen a tenir fills. Compartir habitatge és la segona fórmula predominant, possiblement relacionada amb períodes de estudis i aparellament. La tercera fórmula d'emancipació, ja més minoritària en aquest pas, és "viure sol".

El 47% dels joves que canvien de situació (en el primer pas) s'emancipen residencialment amb parella a una edat mitjana de 24 anys. El 50% d'aquest grup està en edats compreses entre 22 i 25 anys. Certament, hi pot haver emancipacions molt precoces als 16 anys i molt tardanes als 33. L'edat mitjana d'aparellament en el tercer i quart canvis de convivència és de 25 i 26 anys respectivament. La diversitat d'edats en el tercer canvi de convivència és la més gran.

Si es miren les trajectòries de canvi disponibles es pot observar com gairebé el 50% dels que fan el pas de viure en parella ja no canvien de situació. Dels que fan un canvi de situació (canviant per segon lloc de forma de convivència) a una tercera situació, un 50% declaren que han canviat de parella. Per tant, la complexitat de les trajectòries dels joves està associada als canvis de parella. Destaca que en aquest tercer pas els que passen a viure en parella venen d'una situació anterior de viure en un pis compartit (38%) o de viure sols (19%).

Un 16% dels que vivien en parella passen a declarar que viuen amb parella i fills en aquesta segona situació de convivència.

La modalitat de pis compartit és la segona modalitat més freqüent en els canvis de convivència estudiats. L'edat mitjana d'emancipació en un pis compartit és als 21 anys. Per tant, pot semblar una situació prèvia a la de viure en parella. Cal considerar, però, que la

proporció és més baixa que la de les persones que s'emancipen en parella. Per tant, no és necessàriament cert que es tracti d'una situació de convivència de prova abans de passar a fórmules de convivència més compromeses. Així mateix, també es pot considerar que viure en parella és una modalitat de compartir habitatge però amb unes possibles connotacions completament diferents, com ara pel que fa al projecte comú de convivència i a la trajectòria esperada. La literatura pot haver sobreestimat aquesta progressió en l'emancipació dels joves fixant-se més en els grups que segueixen una educació formal amb possibles canvis geogràfics. Viure en un pis compartit genera canvis en l'ecosistema del jove per causa de factors interns (els cohabitants al pis) i externs (les condicions contractuals de l'habitatge) en els successius passos recollits, ja que més del 50% passen del segon al tercer pas (i del tercer al quart) per canviar d'habitatge però en la mateixa modalitat de convivència, és a dir, segueixen compartint pis. En la situació de pis compartit, més del 70% de joves provenen de residències d'estudiants. Per tant, una part important d'aquest grup que segueix aquesta trajectòria són estudiants de cicles superiors.

La tercera opció d'emancipació en el segon pas és anar a viure sol, que comença als 16 anys i en la mostra finalitza als 34. Aquesta opció de mitjana té lloc als 23,9 anys. Per tant, sembla que hi ha una decisió d'anar a viure amb parella o sol al voltant dels 24 anys. En el tercer pas d'emancipació la decisió d'anar a viure sol és als 25,8, i en un quart pas, als 26,6 anys, on sembla ja consolidada la solteria com a elecció. Viure sol no és l'opció més triada, ja que representa només un 11% dels que han fet un primer pas, un 12% dels que han fet un tercer pas, i un 13% dels que han fet un quart pas. Viure sol pot ser una opció finalista, com viure en parella, o bé donar lloc a canvis posteriors en el període de joventut. De fet, un 61% de les persones joves que vivien soles en el segon canvi de convivència passen a viure en parella després d'aquest període inicial. Es dona una situació molt similar entre els que vivien sols en el tercer canvi de convivència i passen a viure en parella en el quart canvi. El grup que més aporta als joves que trien viure sols en el tercer canvi de convivència és el dels joves que vivien en un pis compartit, i en segon lloc els que ja vivien en parella, perquè un 33% d'aquestes parelles inicials es dissolen.

Quant a les diferències d'edat rellevants entre homes i dones en el segon, tercer i quart canvis de convivència, cal destacar que en els canvis que condueixen a la convivència en parella (en la situació segona i tercera) els homes tenen de mitjana un any més que les dones, però que en aparellaments més tardans (quart pas) les dones tenen de mitjana 23 anys i els nois, 27. Aquesta tendència dels homes a canviar més tard que les dones es confirma en tots els canvis. Els resultats es poden consultar a l'annex en línia.

6.6. Factors explicatius en els processos i les trajectòries d'emancipació

La situació de convivència actual està molt determinada per l'edat. La taula següent mostra amb claredat com a mesura que augmenta l'edat es veu com les formes de convivència tendeixen a ser residencialment emancipades. Alhora, en cada grup d'edat hi ha una dinàmica que mostra diferències substantives entre homes i dones. Aquestes dues variables tenen el potencial explicatiu més alt, perquè alhora estan estretament relacionades amb altres variables clau en l'emancipació. La inserció en el mercat laboral està relacionada amb l'edat i amb el gènere, així com amb el tipus de feina. Per tant, quedarà relacionada amb

el nivell d'ingressos que tenen els joves. Pel que fa al nivell educatiu, si bé està relacionat amb el nivell educatiu dels pares, en general l'extensió dels nivells educatius obligatoris redueix aquesta relació, tot i que no contribueix a fer que els joves trobin una feina més ben retribuïda en períodes de crisi com el que han viscut. Per tant, la variable edat recull l'efecte de maduració que generen moltes altres variables externes a les decisions dels joves, que seran condicionants d'un procés d'emancipació més lent i d'una adaptació a noves estratègies basades més en l'elecció de la parella.

TAULA 6.6. Situació de convivència segons edat, per sexe. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2017. Percentatge

Situació de convivència	Grup d'edat segons sexe								Total
	De 15 a 19 anys		De 20 a 24 anys		De 25 a 29 anys		De 30 a 34 anys		
	Homes	Dones	Homes	Dones	Homes	Dones	Homes	Dones	
Progenitors	73,7	72,9	58,2	50,9	36,2	22,1	11,4	4,8	39,8
Mare	18,7	18,6	15,5	14,2	7,1	8,1	3,9	2,7	10,8
Pare	3,6	2,9	3,7	2,0	1,9	0,5	0,4	0,0	1,8
Altres familiars	1,3	2,9	2,5	2,0	3,2	1,9	1,8	0,8	2,0
Amics i altres	1,6	1,4	9,0	7,5	9,3	5,8	6,9	3,2	5,4
Parella	0,9	0,2	5,6	14,7	25,7	33,7	32,4	27,4	18,2
Parella i fills		0,5	2,0	4,0	7,4	20,0	29,2	46,9	15,1
Sol/a	0,2	0,5	3,4	3,2	7,7	4,9	12,4	5,3	4,9
Sol/a amb fills	0,0	0,2	0,0	1,4	1,6	3,0	1,4	8,8	2,2
Total	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2017 (Direcció General de Joventut)

Sobre l'efecte de gènere, les dades mostren com al grup de 15 a 19 anys no hi ha diferències estadísticament significatives entre les formes de convivència d'homes i dones. A mesura que augmenta l'edat, les dones viuen en parella i amb parella i fills en major proporció i abans que els homes. Aquest diferencial de gènere, dins dels subgrups d'edats, en definitiva està indicant que les dones joves mantenen una pauta d'emparellament i de procreació amb homes més grans que elles. L'enquesta no parla de l'edat de les parelles, però com a referència –almenys per a un determinat tipus d'unions– l'edat mitjana del primer matrimoni a Catalunya era de 33 anys per a les dones i 35 per als homes l'any 2016, amb un diferencial de dos anys. Aquest diferencial, que havia arribat a un mínim d'1,2 anys el 2011, s'estabilitza entorn de dos anys a partir de 2012. No es pot saber, tanmateix, si en diferents tipus d'emparellaments les edats i els diferencials d'edats canvien, i mostren diferents pautes d'homogàmia o heterogàmia entre dones i homes que s'estableixen per

raó d'edat, especialment en aquestes fases de la vida en què en pocs anys s'estableixen o consoliden trajectòries professionals.

Pel que fa als que viuen sols (un 5% del total), o que viuen amb "amics i altres" (5,4%), la tendència és la contrària: hi ha més homes joves que prenen la decisió de viure sols o amb amics que dones, tot i que la primera opció per als homes joves també és viure en parella (i més tard en parella amb fills). És sobretot en el grup d'edat d'adults joves (30-34 anys) on els diferencials de gènere són més notoris en la categoria dels que viuen sols o amb amics: el 19,3% dels homes pel 8,5% de les dones. En canvi, en aquest grup d'edat un 8,8% de les dones viuen soles amb fills, és a dir encapçalant una llar monoparental, mentre que aquest és el cas sols de l'1,4% dels homes.

Finalment, s'observa que en el grup d'edat resultant de les trajectòries juvenils –anomenat d'adults joves, de 30 a 34 anys–, el 46,9% de les dones i el 29,2% dels homes viuen en parella i fills; és la principal situació de convivència en aquest grup d'edat, tant per als homes com per a les dones. En segon terme hi ha la convivència en parella del 27,4% de les dones i el 32,4% dels homes. En tercer lloc apareix l'opció de viure sols, i en quart lloc, la convivència amb els progenitors (11,4% dels homes, 4,8% de les dones).

Per posar a prova quines són les variables que tenen un efecte més gran sobre la probabilitat d'estar emancipat s'han estimat diferents models logístics. En primer lloc, s'han triat variables que en la literatura mostren un efecte important. La variable edat s'ha triat en forma agrupada per veure amb més detall quin és el seu efecte en l'emancipació en els diferents grups d'edat. La variable relativa a la procedència geogràfica també s'ha fet servir per veure les diferències respecte als joves nascuts a Catalunya (i a la resta d'Espanya). S'han diferenciat les persones nascudes a la resta d'Europa, el Magrib, la resta d'Àfrica i Amèrica (els nord-americans gairebé no tenen cap pes a la mostra i s'han exclòs d'aquesta anàlisi). La variable del nivell educatiu màxim assolit per la parella dels pares s'ha triat com a indicador de classe social. El nivell d'estudis màxim assolit per l'entrevistat s'ha triat com indicador d'haver finalitzat el període formatiu obligatori i postobligatori. Com a indicador del potencial econòmic de viure emancipat, s'ha triat la variable dels ingressos totals individuals mensuals de l'entrevistat. Aquesta variable s'ha agrupat en tres nivells, que corresponen a les bandes salarials aproximades en què es mouen els joves. Si bé aquesta decisió fa perdre precisió en les estimacions, elimina l'error que generen els ingressos extremadament alts o baixos. Per tenir un control sobre les persones joves que estan en risc de pobresa s'ha introduït aquesta variable; de la mateixa manera, també s'ha introduït l'efecte de l'atur com a variable de control. La variable grau d'urbanització també s'ha considerat com a variable de control per veure les diferències existents entre les zones d'escassa població i les zones metropolitanes o semiurbanes.

S'han fet regressions logístiques binàries en procediment jeràrquic per veure l'efecte de cada una de les variables en l'emancipació i també poder observar si presenten efectes rellevants entre elles. Els resultats es poden consultar a l'annex en línia (taula A6.1). El model 4 mostra totes les variables com a predictores d'emancipació, i el model 5 mostra totes les variables eliminant la variable edat, que evidencia col·linealitat amb les variables relacionades amb els ingressos i l'educació. Prèviament, s'ha fet cadascuna de regressions

logístiques simples per trobar el potencial explicatiu de cada variable. Aquest plantejament permet poder comparar l'efecte univariant amb els resultats trobats en el model multivariant.

La variable que té més capacitat explicativa respecte de l'emancipació com a fet social és l'edat, amb una R^2 de Naguelkerke² de 0,41. Els resultats mostren com a mesura que augmenta l'edat augmenta la probabilitat d'estar emancipat. De fet, s'ha utilitzat la variable edat agrupada per mostrar que no és un procés exactament lineal sinó que hi ha uns moments que semblen crítics en el cicle vital dels joves.

La següent variable en capacitat explicativa són els ingressos mensuals totals del jove. Aquesta variable mostra una R^2 de Naguelkerke de 0,24, per tant, molt inferior a l'edat. A mesura que augmenta el nivell d'ingressos augmenta la probabilitat d'estar emancipat, tot i que l'efecte no és tan gran com amb la variable edat. En aquest cas també s'ha fet servir una variable que recull uns nivells d'ingressos que en la distribució s'han mostrat crítics. La variable s'ha recodificat en una categoria fins a 800 euros (que s'ha triat com a categoria de base per comparar); la segona categoria són els ingressos de 801 a 1.200, i finalment l'última categoria recull els ingressos de més de 1.200 euros. D'aquesta manera les distorsions que podien ocasionar els valors extrems han quedat reduïdes sense perdre el poder explicatiu de la variable. La variable edat i la variable ingressos estan associades (0,45 Tau c de Kendall).

La tercera variable amb més poder explicatiu és el nivell d'estudis assolit, amb una R de Naguelkerke de 0,11. A més nivell d'estudis completat, més probabilitat d'emancipació per part del jove. Cal destacar que les variables ingressos i estudis estan fortament relacionades entre si, i alhora estan fortament relacionades amb la variable edat (0,36 Tau c de Kendall). Totes tres mostren una trajectòria orientada a l'emancipació. L'assoliment d'un nivell d'estudis més alt dona per finalitzada una etapa vital centrada en la formació inicial, i es concreta cap als 21-22 anys (24 anys si es tenen en compte formacions universitàries de postgrau). El nivell educatiu dona accés al mercat laboral, que donarà oportunitats d'ingressos per pagar un habitatge. La variable ingressos contribueix a reforçar l'efecte de la variable edat, efecte que s'observa a partir dels 25 anys.

Les altres variables que es consideren en els diferents models tenen un poder explicatiu molt més petit, tot i que mostren efectes significatius sobre la probabilitat d'estar emancipats. Per exemple, l'efecte de ser dona resulta petit en el global de la mostra, encara que és estadísticament significatiu i més endavant es veurà que és una variable que més aviat s'associa i potencia algunes diferències.

En contrast, hi ha l'efecte de ser nascut fora del país, amb els diferents orígens recollits per l'EJC17. Aquesta variable es tria després de contrastar que l'origen del jove és molt similar al del pare i/o la mare; l'efecte de les parelles mixtes és molt petit en el global de la mostra, perquè n'hi ha molt poques. La variable sobre l'origen dels pares aporta poc poder explicatiu al model (R^2 de Naguelkerke de 0,01). El resultat d'aquesta variable diu que els i les joves d'origen africà no magrebí són els que tenen més probabilitats de viure emancipats en comparació amb els joves autòctons, en segon lloc destaquen els nascuts

2 R^2 de Naguelkerke es una mesura de 0 a 1 que indica el poder explicatiu del model.

a la resta d'Europa, i en tercer lloc els americans (de l'Amèrica Central i del Sud). Els i les joves magrebins no presenten unes diferències estadísticament significatives respecte dels autòctons, igual que passa amb els joves d'origen asiàtic.

També es té en compte com a variable de control la zona de residència del jove, dividida en tres grups en funció del grau d'urbanització. En concret, es contrasta si hi ha diferències en la situació d'emancipació associades al fet de viure en un entorn més aviat rural (categoria de referència), un entorn urbà (densament poblat) o un entorn semiurbà. A títol individual aquesta variable no té cap efecte sobre el grau d'emancipació, encara que en models multivariats es veurà que sí que té efecte de control, aportant el matís que l'emancipació és més probable en l'entorn metropolità.

L'educació dels pares (la més alta de la parella de progenitors) també ha estat recollida com a variable de control. Aquesta variable també té un poder explicatiu molt baix per si sola, però mostra un comportament que pot resultar d'interès per aprofundir més en el procés d'emancipació.

Respecte dels estudis primaris, hi ha diferències significatives en la probabilitat de trobar joves emancipats. A més nivell educatiu dels pares, la probabilitat d'estar emancipats és menor. La reproducció social allarga més els estudis dels fills de persones amb un nivell educatiu superior, cosa que endarrereix l'emancipació. L'efecte trobat mostra que la dinàmica familiar i les actituds cap a l'emancipació segurament han canviat. Encara que no es pot aprofundir gaire més sense especular, es pot plantejar la hipòtesi que el fenomen de la cohabitació dels joves majors d'edat amb els pares s'ha fet més complex i negociat. La dinàmica familiar, doncs, és més negociada, la qual cosa permet una cohabitació amb els pares –que de vegades inclou una parella a temps parcial o esporàdicament– sense tanta dificultat, més fluida i més basada en lògiques d'estima o reciprocitat que d'autoritat. Aquesta cohabitació entre fills adults i progenitors preveuria l'emancipació respecte de l'autoritat, mentre els fills es preparen per poder tendir a reproduir en el seu procés d'emancipació les condicions socioeconòmiques de la llar d'origen. Aquests joves, d'altra banda, no poden reproduir amb facilitat la dinàmica d'emancipació dels seus progenitors, ja que el mercat laboral ha canviat considerablement. Aquest indicador de posició social té un especial pes en els models multivariats que exclouen l'edat del jove.

Altres variables que s'han considerat com a possible control, però en aquest cas com un fre a l'emancipació, són el fet d'estar a l'atur i el risc de pobresa. Les dues variables per separat no tenen prou poder explicatiu i la seva presència no mostra efectes estadísticament significatius. També, en tractar-se de dues variables que poden ser part d'un procés que no està completament recollit i que poden ser sobrevingudes (en especial, arran de la crisi econòmica), poden estar presents tant en joves ja emancipats com en els que encara no ho estan.

Feta l'anàlisi bivariant per conèixer el potencial explicatiu de cada una de les variables en l'explicació de l'emancipació dels joves, es fan cinc regressions logístiques en procediment jeràrquic per veure quines són les possibles interaccions entre les variables independents i les de control.

El primer model (M1) és un model sociodemogràfic que recull l'efecte de l'edat, el sexe i l'origen dels joves (autòcton o nascut a l'estranger). Aquest model retrata el procés d'emancipació a través de l'edat i de l'efecte diferencial del gènere, recollit àmpliament en la literatura. També reflecteix l'efecte que pot ocasionar una suposada cultura de referència diferent pel que fa al fenomen de l'emancipació. En el model, la R2 de Naguelkerke és gairebé idèntica quan només es té en compte l'efecte de l'edat. L'aportació del sexe i del fet d'haver nascut a l'estranger no té un valor explicatiu important, tot i que certament es manté que per a cada grup d'edat les dones tindran una probabilitat més gran d'estar emancipades que els homes. Pel que fa a l'efecte d'haver nascut fora de l'Estat, només es troben diferències entre els joves autòctons i els nascuts a la resta d'Europa i a Amèrica; la probabilitat d'emancipació en els altres grups no es pot considerar estadísticament diferent de la nacional, controlant-la per gènere i edat. Els joves nascuts a la resta d'Europa i a Amèrica tenen una probabilitat d'emancipar-se més elevada que la resta.

En el segon model (M2) s'inclou de forma diferenciada el grau d'urbanització del lloc on viuen les persones joves. Com era d'esperar per l'anàlisi bivariant, el poder explicatiu no canvia de forma sensible. L'edat continua sent la variable que més explica el model, però sí que s'evidencia que, respecte dels joves que viuen en entorns més aviat rurals de baixa densitat de població, els joves que viuen en entorns urbans tenen una major probabilitat d'emancipar-se. Per si sol, el grau d'urbanització no té poder explicatiu, però en un model multivariant mostra com en entorns més densament poblats hi ha més probabilitat d'emancipació. Certament, aquests entorns reuneixen més oferta conjunta d'habitatge, formació i treball, que són requisits necessaris per a l'emancipació. Aquest efecte es mantindrà en tots els models posteriors.

El tercer model (M3) posa en joc el nivell educatiu assolit pels joves i els seus progenitors, així com els ingressos dels joves. La R2 de Naguelkerke puja cinc punts respecte del model simple que només recull l'efecte de l'edat. Això confirma el grau de solapament entre les variables (col·linealitat i autocorrelació en termes més tècnics). Cal considerar que els efectes trobats en models anteriors es mantenen.

Tot i que el nivell educatiu dels pares no té un efecte clar en la predicció de l'emancipació, l'efecte positiu o negatiu sobre l'emancipació pot estar neutralitzat pel fort efecte de l'edat o dels ingressos i dels estudis del jove (correlacionats amb els dels pares). En finalitzar el cicle educatiu augmenta la probabilitat d'emancipació per una raó d'*odds* curiosament similar a la de tenir ingressos de 800 a 1.000 euros, que acostuma a ser el salari de la primera inserció laboral.

El model jeràrquic final (M4) recull l'efecte potencialment negatiu del risc de pobresa i d'atur en les persones joves. Com a tal, el model no aporta poder explicatiu, com era previsible amb l'exploració bivariant, però recull uns efectes nous que cal analitzar. La probabilitat d'estar emancipat no està relacionada amb la variable "estar a l'atur". En la mesura que aquesta situació sovint és sobrevinguda, és remarcable que es mantingui la situació d'emancipació sense retornar a la llar familiar. El que sí que mostra una diferència estadísticament significativa respecte de la probabilitat d'estar emancipat és el fet d'estar en situació de risc de pobresa. No es pot interpretar fàcilment que en estar en risc de pobresa

un o una jove s'emancipi, però sí que es pot arribar a la conclusió que en l'entorn social actual el risc de pobresa és major en un jove emancipat. Aquest podria ser un fre real a l'emancipació, quan es disposa de l'alternativa d'una llar familiar més segura o benestant enfront del risc d'empobriment, en l'entorn econòmic actual, on crear una nova llar té nous elements d'incertesa i alts costos econòmics.

*Finalment, per validar el model s'elimina l'efecte de l'edat de l'equació per veure l'efecte de les altres variables (M5). La R2 de Naguelkerke només amb la variable edat és de 0,41. Si a l'equació final s'extreu l'efecte de l'edat, la R2 de Naguelkerke passa a ser de 0,33; això mostra l'efecte del factor social més enllà de l'efecte biològic de fer-se gran a cada any que passa. En aquesta equació cal ressaltar que les variables de component sociocultural, com l'origen del jove i l'educació dels pares del jove, sí que tenen efectes estadísticament significatius. Les forces que empenyen cap a l'emancipació són, d'una banda, el nivell educatiu dels entrevistats i, amb un efecte molt més gran, els ingressos mensuals. Les dones mantenen el seu nivell d'*odds* respecte als altres models, és a dir, que el gènere com a factor hi és present. A part, cal mirar amb atenció l'efecte de l'origen. D'una banda els joves no autòctons (llevat dels asiàtics, que són un grup petit en la mostra) tenen una probabilitat d'emancipació més elevada que els autòctons.³ També resulta que com més alt és el nivell educatiu dels pares menor és la probabilitat d'emancipació. Si es posen en relació les dues variables esmentades, el que té més pes és tenir pares autòctons i amb uns nivells educatius formals superiors, com a variables explicatives d'una emancipació residencial més tardana.*

Es pot concloure que l'efecte de l'edat sobre l'emancipació porta subjacents un seguit de processos socials que porten el jove des de l'adolescència en l'àmbit familiar a processos d'independització i formació d'una nova llar o família. Aquí se n'han identificat alguns, tot indicant les interaccions entre ells i la complexitat de la seva interrelació amb l'edat. De totes maneres, fer servir la variable edat com a efecte principal certament recull d'una forma molt eficient aquesta transició, en el context social de l'any 2017.

6.7. La relació entre el procés d'emancipació i la satisfacció vital

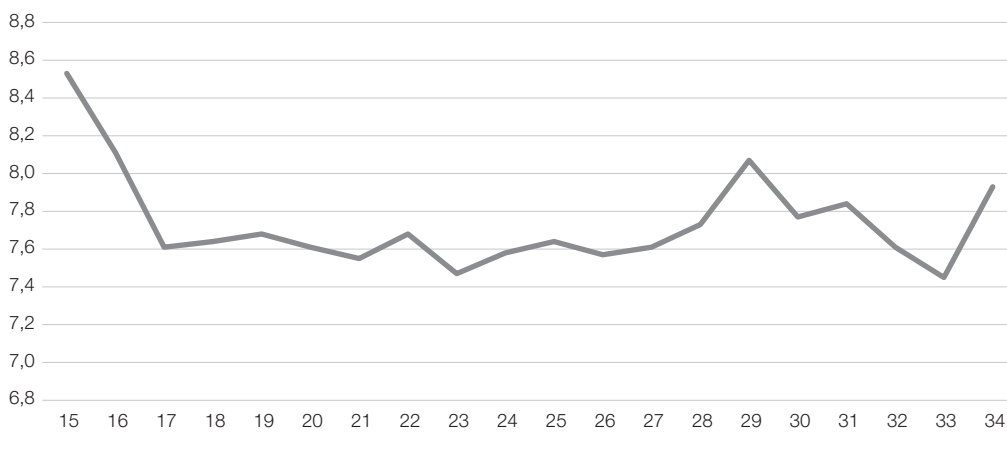
El gràfic 6.14 presenta l'evolució de la mitjana de l'indicador de satisfacció vital. Aquest indicador expressa una valoració global respecte de la pròpia situació vital en una escala entre 0 (més insatisfacció) i 10 (més satisfacció) utilitzada a la pregunta 141 del qüestionari. És un dels indicadors de benestar subjectiu o felicitat comunament emprats, en particular en enquestes de joventut (Javaloy, 2007).

Mitjançant enquestes de benestar subjectiu en la infància, s'ha confirmat l'existència de l'anomenat "biaix de l'optimisme vital", un fenomen pel qual els infants i els més joves tendeixen a respondre més positivament que les persones adultes quan se'ls pregunta sobre el seu benestar (Casas, 2011 i 2015). Durant l'adolescència aquest biaix decreix i les valoracions convergeixen amb els valors mitjans dels adults.

3 La major probabilitat d'emancipació dels joves d'origen estranger pot ser deguda a pautes culturals respecte del cicle vital, però també podria ser el resultat del fet que viuen en uns habitatges més reduïts que no permeten que dues generacions convisin amb tanta facilitat.

Les dades semblen corroborar aquesta teoria, ja que, si bé es parteix d'una valoració mitjana de satisfacció de 8,53 en el grup d'edat dels 15 anys, s'observa una baixada pronunciada de la satisfacció mitjana entre els 15 i els 17 anys, fins a situar-se entorn del 7,6 en aquest grup d'enquestats de 17 anys. En els grups d'edat següents l'indicador de satisfacció vital oscil·la entre el 7,45 i el 8,1, assolint mitjanes més altes en els grups d'edat de 29 i 34 anys.

GRÀFIC 6.14. Satisfacció amb la vida segons edat. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2017. Mitjana en una escala del 0 al 10

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2017 (Direcció General de Joventut)

A continuació s'intenta comprendre la relació entre la percepció subjectiva de satisfacció vital i els processos d'emancipació residencial i/o de formació familiar.

En el context actual cal revisar si l'emancipació residencial és motivadora per als joves en general o ho és més per a alguns perfils en concret. Si no resulta tan motivadora segurament no es faran gaires passes cap a l'emancipació, o bé seran molt lentes, com deixen intuir les dades. Per fer una aproximació al problema s'ha aprofitat la variable satisfacció vital. La pregunta bàsica és si els joves emancipats estan més satisfets que els no emancipats residencialment. Si ho estan, seran un mirall on els altres joves es podran identificar. Si una anàlisi racional de la situació mostrés el contrari, molts joves probablement es retractarien de prioritzar la dimensió residencial del procés d'emancipació.

Es pot considerar que estan satisfetes amb la vida les persones joves que han contestat que estan molt satisfetes amb la vida (valors 9 i 10 en l'escala utilitzada). Aquest 33,6% de joves són els que es volen predir amb una equació logística fent servir les variables del model d'emancipació anterior.

El primer resultat bivariant és un xic decebedor, ja que el poder explicatiu d'estar emancipat per predir la satisfacció vital és molt petit (R^2 de Naguelkerke de 0,003). De fet, el poten-

cial de pronosticar la satisfacció amb la vida pel fet d'estar residencialment emancipat és nul. En termes de regressió logística, més aviat el fet d'estar residencialment emancipat disminueix la probabilitat d'estar molt satisfet amb la vida. Aquest resultat explica que els senyals que generen els joves emancipats o que capten els joves no emancipats no són, doncs, gaire clars a favor d'emprendre costosos processos d'emancipació residencial per si mateixos. Ja no es genera una necessitat d'emancipar-se en els joves com passava en períodes anteriors, amb tot un seguit de conseqüències socials.

Com que sovint s'ha criticat l'escala de satisfacció amb la vida, es torna a repetir l'equació però ara tenint en compte els que estan satisfets amb un nivell superior a 7 punts en una escala de 10. El resultat continua sent decebedor, ja que no es millora el poder explicatiu de la variable "estar emancipat" en relació amb la satisfacció vital. En aquest cas resulta que s'expliquen correctament tots els que estan satisfets amb la vida però no se n'explica cap dels que es declaren insatisfets. El que és pitjor és que la tendència que els emancipats tinguin menys probabilitats de considerar-se satisfets es manté. L'emancipació residencial com a tal, per tant, segons aquesta anàlisi, no produeix més satisfacció amb la vida.

Finalment, per explicar el fet d'estar molt satisfet amb la vida (valors 9 i 10 en l'escala utilitzada) es posen en joc variables clàssiques de felicitat que tenen a veure amb el procés d'emancipació i de formació d'una nova família. En aquest cas hi ha una R2 de Naguelkerke de 0,20, que es pot acceptar com a inici de model explicatiu. Amb les variables en l'equació es poden classificar correctament el 88% dels que no estan gaire satisfets i el 40% dels que estan molt satisfets.

S'ha tret del model la variable "estar emancipat" substituint-la per les formes de convivència. D'aquesta forma es pot veure l'efecte de l'emancipació respecte del nucli familiar tradicional (pare i mare seran la categoria de control), alhora que es reflecteix millor l'efecte de l'emparellament i la transició a la parentalitat (és a dir, tenir fills), que la literatura acadèmica ha mostrat que afecten la satisfacció vital. Les altres variables que estan en el model són el nivell de salut declarat i la satisfacció residencial, que també la literatura mostra relacionats amb la satisfacció vital. Les variables de caràcter econòmic, de nivell educatiu i d'origen no s'han inclòs en el model final perquè no aportaven cap poder explicatiu en aquest cas concret.

TAULA 6.7. Factors explicatius de la satisfacció amb la vida. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2017

Factors explicatius	
Constant	0,53
(Conviu amb els progenitors)	
Conviu amb la mare	0,82
Conviu amb el pare	0,69
Conviu amb altres familiars	0,41
Conviu amb amics i altres	1,37
Conviu amb la parella	1,92***

Factors explicatius

Conviu amb la parella i fills	3,53***
Viu sol/a	1,00
Viu sol/a amb fills (De 15 a 19 anys)	1,27
De 20 a 24 anys	0,58**
De 25 a 29 anys	0,55***
De 30 a 34 anys	0,49***
Dones	0,86
Molt satisfet amb l'habitatge (Salut dolenta)	0,36***
Salut excel·lent	5,37***
Salut molt bona	2,66*
Salut bona	1,15
Salut regular	0,88

R2 Naguelkerke = 0,20, Khi quadrat = 303,4**, -2LL = 2126, n = 1.907

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2017 (Direcció General de Joventut)

El resultat mostra com les úniques categories que presenten una diferència significativa en la variable “convivència actual” i en comparació amb la vida amb els pares són conviure en parella, i tenir fills en la convivència en parella. Aquestes categories incrementen la probabilitat de considerar-se satisfets vitalment. El paper de la salut és el tradicional: si hi ha molta bona salut o una salut excel·lent s'incrementa la probabilitat de considerar-se satisfet amb la vida, aspecte que no està relacionat amb el procés pròpiament de l'emancipació.

Si s'observa l'efecte de l'edat, es veu que a mesura que es fan més grans les persones joves tenen menys probabilitat de sentir-se molt satisfetes vitalment en comparació amb els joves de 15 a 19 anys. Aquesta tendència es pot explicar pel fenomen explicat abans, conegut com “biaix d'optimisme vital dels infants i dels més joves”, en virtut del qual a mesura que els joves es fan grans convergeixen amb els valors de satisfacció dels adults, en conjunt més moderats.

En revisar el procés d'emancipació residencial no sembla, doncs, que aquest condueixi necessàriament a la satisfacció vital. En canvi, el procés de formació familiar en parella, o amb parella i fills, sí que aporta més poder explicatiu i predictiu pel que fa a la satisfacció vital.

La satisfacció amb l'habitatge també mostra un efecte contrari a l'esperat, ja que controlant-la per les variables del model els joves més satisfets amb l'habitatge més aviat no estan satisfets amb la vida. Les condicions de l'habitatge no són, doncs, determinants per a la satisfacció si existeixen altres elements.

Si les condicions d'habitatge no són determinants per a la satisfacció, sí que hi ha altres elements, i aquests elements estan molt marcats per la formació familiar. En un sistema

familiar neolocal com el nostre, és a dir, on la formació familiar és associada a una nova residència de la nova parella, l'accés i les condicions de l'habitatge sí que tindran una important dimensió i rellevància instrumental.

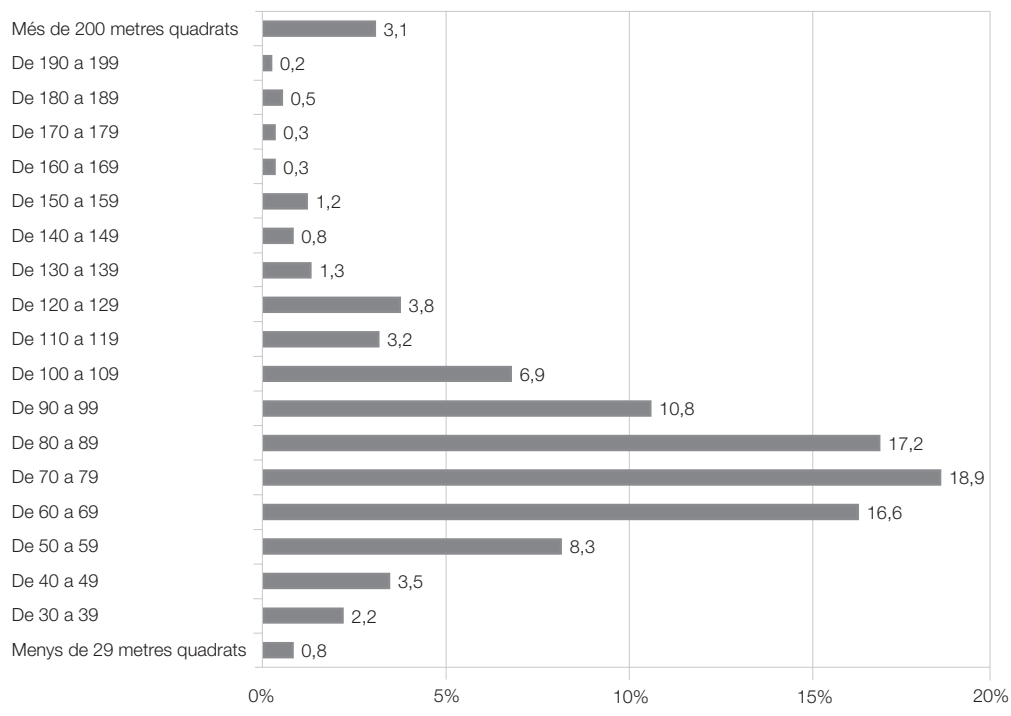
6.8. La situació dels joves relativa a l'habitatge

A continuació s'analitzen, a partir de les dades de l'EJC17, les condicions d'habitatge dels joves emancipats, el tipus de tinença, els determinants econòmics i les motivacions, les seves previsions de canvi o de continuïtat.

Les condicions d'habitatge dels joves emancipats

La majoria dels joves emancipats (52,7%) viuen en cases d'entre 60 i 90 metres quadrats. Per altra banda, s'observa que un 14,8% dels joves viuen en habitatges de menys de 60 metres quadrats, més petits i econòmics, mentre que el 32,5% viuen en habitatges de més de 90 metres quadrats.

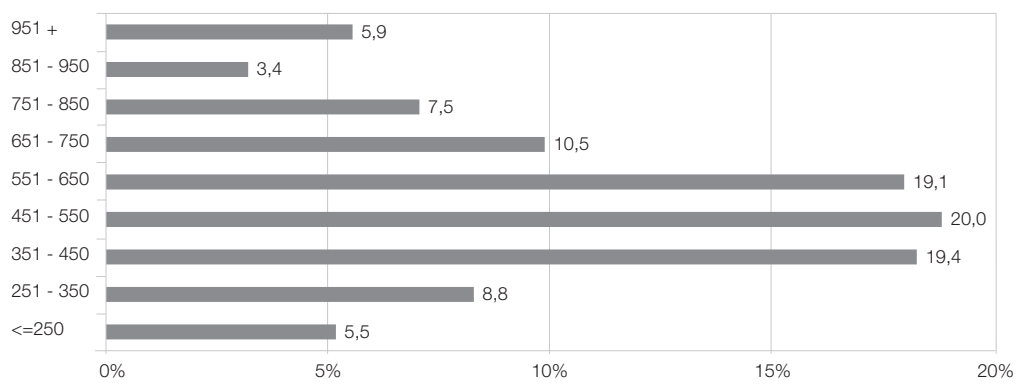
GRÀFIC 6.15. Metres quadrats de l'habitatge. Joves de 15 a 34 anys emancipats. Catalunya, 2017. Percentatge

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2017 (Direcció General de Joventut)

Pel que fa al cost de l'habitatge, el 58,7% dels joves emancipats de la mostra afronten uns costos que oscil·len entre 351 i 650 euros mensuals. El 14,3% tenen uns costos d'habitatge inferiors a 350 euros, mentre que en el 21,4% de casos els costos se situen entre 661 i 950 euros mensuals, i en un 5,9% es troben per sobre dels 950 euros mensuals.

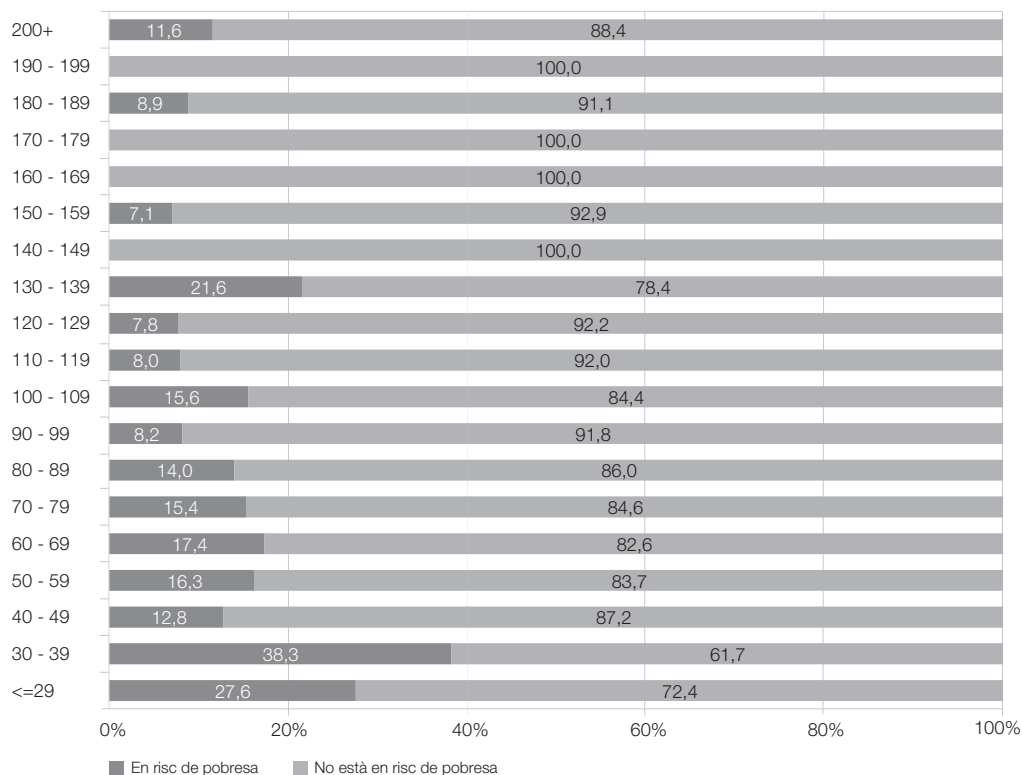
GRÀFIC 6.16. Cost mensual de l'habitatge en euros. Joves de 15 a 34 anys emancipats. Catalunya, 2017. Percentatge

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2017 (Direcció General de Joventut)

Combinant les dues dimensions s'observa, d'una banda, que els joves en risc de pobresa es troben força repartits en habitatges fins a 90 metres quadrats, però que la prevalença del risc de pobresa es concentra en els habitatges més petits.

GRÀFIC 6.17. Risc de pobresa segons els metres quadrats de l'habitatge. Joves de 15 a 34 anys emancipats. Catalunya, 2017. Percentatge

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2017 (Direcció General de Joventut)

El règim de tinença de l'habitatge a Catalunya es caracteritza pel predomini de l'habitatge en propietat en el conjunt d'edats, que les regulacions d'habitatge han afavorit des de fa dècades. L'accés a l'habitatge ha estat molt afectat pels cicles de la bombolla immobiliària, i per les menors o majors dificultats d'accés al crèdit. També es caracteritza per un mercat de lloguer petit i més minoritari, però que és tanmateix el tipus d'accés a l'habitatge més emprat en els processos d'emancipació, i el tipus de tinença predominant entre els joves. El mercat de lloguer s'ha liberalitzat extraordinàriament els darrers anys, fruit de l'alta demanda d'habitatge de pas, sobretot a les grans ciutats turístiques i a Barcelona, i amb una absència pràcticament total de política social d'accés a l'habitatge de lloguer o d'habitatge estudiantil (Bosch, 2014; Trilla, 2017; Módenes *et al.*, 2017).

En les polítiques de joventut al nostre país, les polítiques d'emancipació orientades a l'accés a l'habitatge han brillat per la seva absència. L'escassa política d'accés a l'habitatge s'ha orientat més a l'opció de compra que al lloguer, quan és justament el lloguer la modalitat mitjançant la qual es fa majoritàriament el procés d'emancipació.

TAULA 6.8. Tinença del primer habitatge segons grups d'edat. Joves de 15 a 34 anys emancipats. Catalunya, 2017. Percentatge.

Grup d'edat	Tinença de l'habitatge					Total
	Lloguer	Compra	Cedit	Heretat	Altres	
De 15 a 19 anys	76,4	3,0	6,3	0,0	14,3	100
De 20 a 24 anys	77,8	3,2	8,1	0,5	10,4	100
De 25 a 29 anys	77,6	11,1	8,0	0,5	2,8	100
De 30 a 34 anys	69,2	19,1	6,6	1,1	4,1	100
Total	73,0	14,4	7,2	0,8	4,6	100

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2017 (Direcció General de Joventut)

La tinença d'habitatge de compra augmenta amb l'edat; és el reflex de les persones que s'emancipen a edats més tardanes, o que s'han pogut plantejar la compra després d'un període de lloguer, i d'acumular o disposar de més recursos o estar situacions de convivència més estables que els permeten fer aquesta inversió orientada a llarg termini.

Si s'observa la situació dels joves pel que fa a l'habitatge, el 2017 es manté el predomini del lloguer, amb dos de cada tres joves vivint en habitatges d'aquest tipus (66,8%), i un de cada cinc en un habitatge de compra que està pagant mitjançant una hipoteca (21,7%); el 2,5% ja en són propietaris, i un de cada deu joves viuen en habitatges cedits o altres.

És clarificador analitzar el tipus d'habitatge actual dels joves emancipats segons la situació de convivència.

TAULA 6.9. Tinença de l'habitatge segons situació de convivència. Joves de 15 a 34 anys emancipats. Catalunya, 2017. Percentatge

Situació de convivència	Tinença de l'habitatge					Total	
	Lloguer	Cedit	Pagant hipoteca	Comprat	Heretat		Altres
Amb progenitors	73,6	6,8	9,4	4,4	0,0	5,9	100
Sol/a	71,8	7,5	18,5	0,1	0,3	1,8	100
Parella	62,8	8,6	23,6	1,9	0,8	2,2	100
Parella i fills	55,0	6,5	34	2,4	0,5	1,5	100
Companys de pis	96,0	0,1	0,4	1,0	0,0	2,5	100
Altres	71,8	5,1	7,1	7,2	0,0	8,8	100
Total	66,8	6,5	21,7	2,0	0,5	2,4	100

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2017 (Direcció General de Joventut)

La pràctica totalitat dels pisos compartits són de lloguer (96% dels joves que hi conviuen), i sembla que aquells que disposen de pisos cedits o heretats més aviat no opten pas per compartir; en canvi, la prevalença del lloguer disminueix entre les formes de convivència més compromeses a mitjà i llarg termini, com ara viure en parella (63%) i en parella i amb fills (55%). Les parelles amb fills són les que viuen més sovint en habitatges que han comprat mitjançant préstecs hipotecaris.

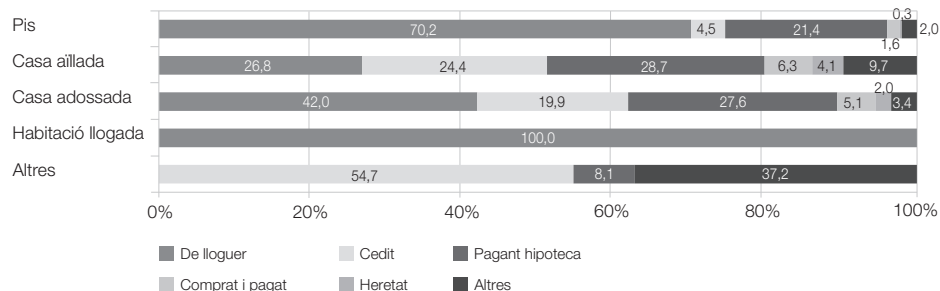
Una de cada dues parelles amb fills petits viuen en un habitatge de lloguer, mentre que una de cada tres han accedit a la propietat i estan hipotecades.

Vistes les preferències expressades sobre el tipus de tinença, l'accés a la propietat mitjançant un préstec hipotecari denota capacitat de crèdit i inversió a mitjà i llarg termini, i és més prevalent en primer terme entre les parelles amb fills (34%), i en segon lloc entre les parelles sense fills (24%), que sumen els recursos dels dos membres de la parella. Vista l'orientació al curt termini del mercat d'habitatge de lloguer, l'accés a la propietat de l'habitatge apareix com un possible factor d'estabilització i de consolidació dels plans familiars.

D'altra banda, dins del reduït grup del 5% de joves que viuen sols, destaca que vora un de cada cinc joves (18,5%) opten pel règim de propietat. Es tracta, doncs, d'un grup social amb un poder adquisitiu més alt, de més edat i amb estudis acabats, resultat que també es va trobar en una recerca realitzada amb microdades del cens de 2011, on s'identificava aquesta tendència amb contextos de centres urbans en transformació (López-Villanueva i Pujades, en premsa).

Les cases aïllades i adossades són en major proporció habitatge cedit, ja pagat o heretat, situacions més freqüents en l'àmbit territorial rural/dispers o semiurbà (Garcia-Coll i López-Villanueva, 2017). Les cases aïllades tenen en conjunt un règim de tinença més variat: una de cada quatre està llogada, cedida o paga hipoteca, una de cada deu ja està pagada o és heretada, i una de cada deu es troba en altres circumstàncies no especificades.

GRÀFIC 6.18. Tinença de l'habitatge segons tipus d'immoble. Joves de 15 a 34 anys emancipats. Catalunya, 2017. Percentatge

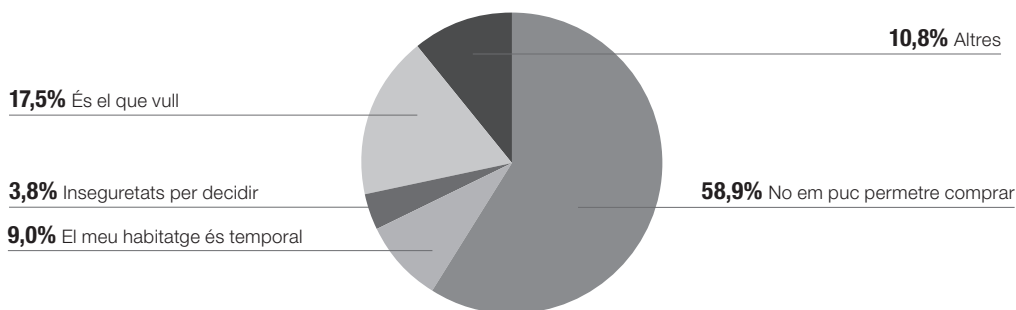

Nota: El tipus d'habitatge classificat com "Altres" no se sap si es tracta d'estudis, de residències o d'espais no pensats per a l'habitatge.

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2017 (Direcció General de Joventut)

El règim de tinença es relaciona amb l'edat, la transmissió familiar del patrimoni i la situació econòmica dels joves. De la majoria de joves que viuen en un habitatge de lloguer, només en un de cada quatre casos aquesta és la seva opció, bé perquè això és el que volen (17,5%) o perquè el consideren un habitatge temporal (9%), i per això és la seva opció preferida. En canvi, més de la meitat (58,9%) estan de lloguer perquè no es poden permetre l'accés a l'habitatge de compra.

GRÀFIC 6.19. Motius per estar vivint de lloguer. Joves de 15 a 34 anys emancipats. Catalunya, 2017. Percentatge

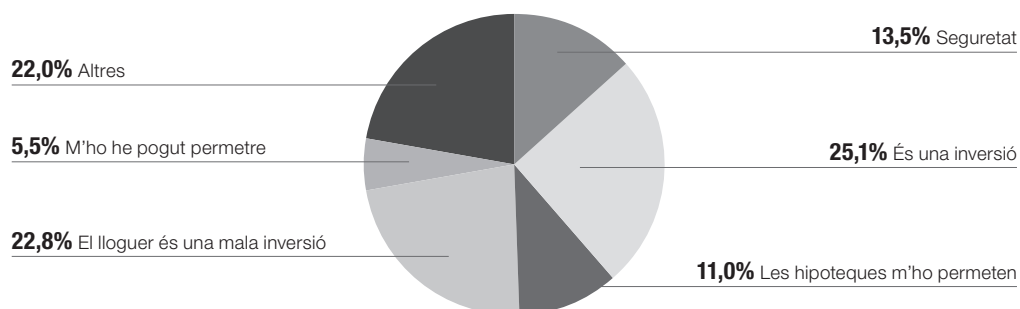

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2017 (Direcció General de Joventut)

En canvi, entre els joves que sí que han pogut comprar un habitatge un de cada dos considera que la compra d'habitatge és una inversió o que el lloguer és una mala inversió, un 16,5% emfatitzen que s'ho han pogut permetre, i un 13,5% expressa que això li reporta més seguretat.

Així doncs, sembla que els joves emancipats manifestarien una clara preferència per l'habitatge de propietat més que per l'habitatge de lloguer; l'habitatge de propietat es consideraria una estratègia d'inversió que aporta seguretat, o potser senzillament permet escapar d'un mercat de lloguer que s'ha precaritzat extraordinàriament els darrers anys, aportant una gran inseguretat als plans de futur de les famílies joves que estan en règim de lloguer. És difícil fer uns plans familiars estables (inclòs l'accés a l'educació, que es determina per la proximitat residencial) amb contractes de lloguer a curt termini i en un context d'inflació del preu del lloguer, que pot fer que les famílies hagin de canviar d'habitatge o de barri.

GRÀFIC 6.20. Motius dels joves per haver comprat l'habitatge. Joves de 15 a 34 anys emancipats. Catalunya, 2017. Percentatge

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2017 (Direcció General de Joventut)

Tanmateix, és difícil comparar les situacions de lloguer i de compra sense tenir en compte aspectes com la qualitat del règim de lloguer o les condicions del crèdit i la compra, així com la influència dels valors entorn del règim de tinença d'habitatge. En absència de confiança en l'estat del benestar i en les garanties socials de ciutadania, finalment la possessió del propi habitatge és un mecanisme de distribució de seguretat i de riquesa bàsica per a les classes populars.

Les dades, en tot cas, indiquen que en la majoria dels casos els joves que viuen de lloguer no ho expressen com a opció preferida, i que els joves que han accedit a la propietat, en canvi, sí.

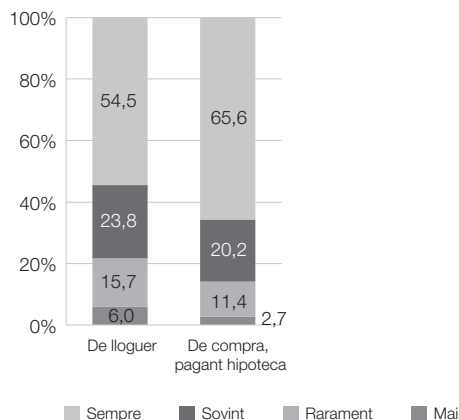
Vista la precarietat laboral i les dificultats d'accés al crèdit, junt amb l'evolució molt desfavorable del mercat de lloguer, amb un fort encariment i precarització del lloguer en els darrers anys –en particular des de 2015 i a les ciutats on s'han donat força moviments especulatius entorn de l'allotjament turístic (López-Gay, 2017)–, semblaria un privilegi haver pogut convertir la despesa en lloguer en inversió en habitatge. Ara bé, els crèdits hipotecaris s'han de pagar, i les situacions laborals i de convivència canviant entre els joves adults poden suposar dificultats a l'hora d'afrontar aquests pagaments.

Així mateix –i en coherència amb els resultats anteriors–, es troba una major prevalença de dificultats per fer front als pagaments entre els joves en règim de lloguer. Dues tercers parts dels que han accedit a l'habitatge de propietat (65,6%) manifesten que mai no han tingut dificultats per pagar, per un 54,5% dels que viuen en lloguer. Alhora, mentre que el 14,1 dels joves que paguen hipoteques manifesten dificultats per afrontar les seves quotes, aquest percentatge creix fins al 21,7% en el cas dels joves que estan en lloguer.

Amb tot, la gran majoria dels joves emancipats fan front correctament als seus pagaments d'habitatge (el 78% dels que estan en lloguer i el 86% dels que paguen hipoteques), i es

pot dir que han ajustat les seves expectatives a les seves possibilitats, qualitat que convé valorar.

GRÀFIC 6.21. Dificultats per pagar l'habitatge segons el règim de tinença. Joves de 15 a 34 anys emancipats. Catalunya, 2017. Percentatge

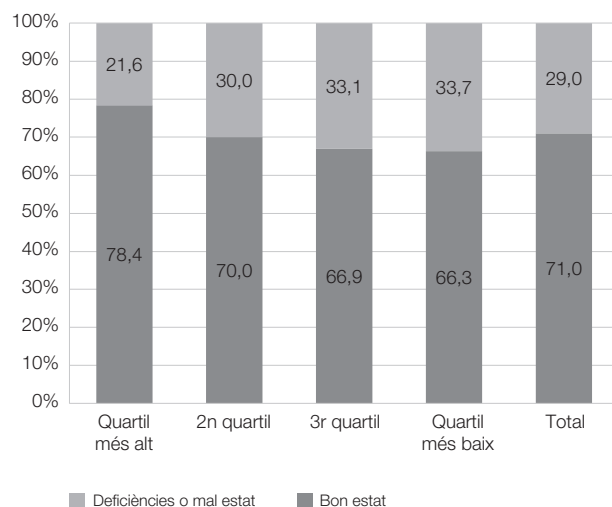

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2017 (Direcció General de Joventut)

Però què es pot dir de l'estat de l'habitatge, de la satisfacció respecte a aquest i de les previsions de canvi d'habitatge?

El 28,5% dels joves emancipats viuen en un habitatge amb algun tipus de deficiència. Una tercera part dels joves emancipats situats en els quartils de menors ingressos viuen en un habitatge amb deficiències o en mal estat (més del 33% tant al tercer com al quart quartil), situació que al segon quartil és del 30% i que baixa a un 21,6% dels joves en el quartil de majors ingressos.

GRÀFIC 6.22. Estat de l'habitatge segons quartil d'ingressos. Joves de 15 a 34 anys emancipats. Catalunya, 2017. Percentatge

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2017 (Direcció General de Joventut)

Tal com s'ha vist en les anàlisis explicatives anteriors, satisfacció vital i satisfacció amb l'habitatge són aspectes diferents, que no sempre coincideixen.

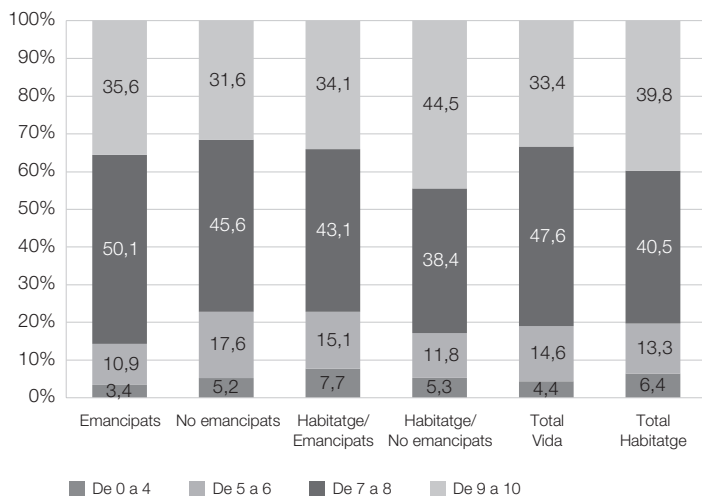
Entre els emancipats, es dona una satisfacció més baixa en relació amb l'habitatge que entre els no emancipats. El 23% dels emancipats expressen insatisfacció respecte a l'habitatge, 6 punts percentuals més que la insatisfacció cap a l'habitatge que expressen un 17% dels no emancipats.

Aquests darrers manifesten tanmateix nivells una mica superiors d'insatisfacció vital, del 23%, respecte al 14% dels que es troben en situació d'emancipació.⁴

Un 7,7% dels emancipats i un 4,4% dels no emancipats expressen molta insatisfacció, i per tant la necessitat clara de millorar el seu habitatge.

4 En coherència amb l'anàlisi multivariant, i si es disposés de dades d'emparellament dels no emancipats, fora d'interès diferenciar respecte als qui tenen parella i/o fills.

GRÀFIC 6.23. Satisfacció amb la vida i l'habitatge segons situació d'emancipació. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2017. Percentatge

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2017 (Direcció General de Joventut)

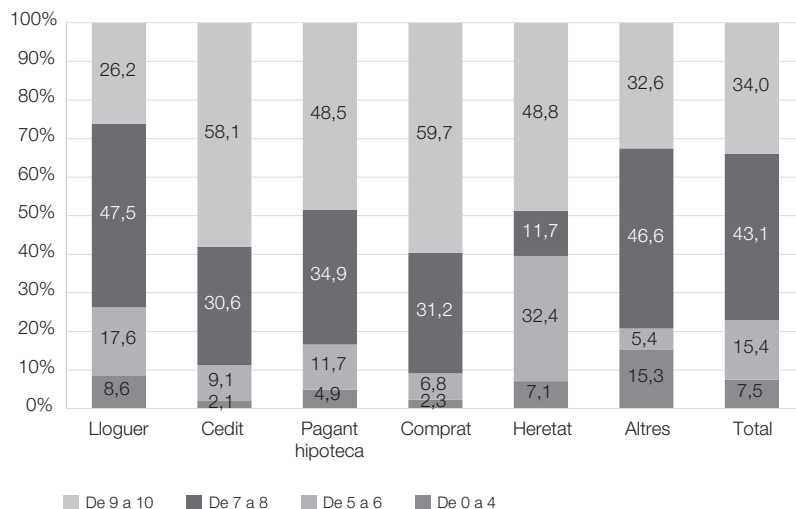
En termes generals, si es miren els totals de satisfacció tant amb la vida com l'habitatge, no presenten grans diferències: vora 8 de cada 10 joves es troben en els estrats superiors, amb puntuacions del 7 al 10.

Tot i així, si s'observa el desglossament per l'estat d'emancipació dels joves, es veu com la satisfacció amb l'habitatge és major en els no emancipats que en els emancipats, i que la diferència en la valoració més alta és notable (d'un 34,1% dels emancipats a un 44,5% dels no emancipats). Tot i no reproduir-se en el següent estrat (valoració del 7 al 8), es pot observar com en els no emancipats la satisfacció és alta en un 82,9% dels casos, mentre que en els emancipats ho és en un 77,2% (cinc punts percentuals menys).

Pel que fa a la vida, la relació és la contrària: mentre que els emancipats suposen un 85,7% dels estrats alts de satisfacció, aquells qui viuen encara en el nucli familiar en reporten un 77,2% (amb una diferència del 8%).

S'observa també que el règim de tinença té un fort impacte sobre la satisfacció en l'habitatge. En el règim de lloguer, el de tres quartes parts de les persones joves, els nivells d'alta satisfacció són menors que en la resta de tipus, i més elevats els nivells d'insatisfacció. Els que tenen un habitatge ja pagat o cedit solen estar ben satisfets amb l'habitatge (excepte el 40% dels que han heretat). I el nivell de satisfacció és alt també entre aquells que estan pagant una hipoteca, tot i que un 16,6% expressen insatisfacció.

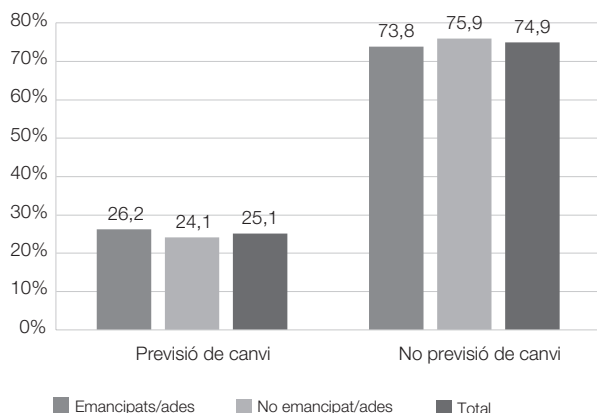
GRÀFIC 6.24. Satisfacció amb l'habitatge segons el règim de tinença. Joves de 15 a 34 anys emancipats. Catalunya, 2017. Percentatge

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2017 (Direcció General de Joventut)

Un de cada quatre joves, estiguin o no emancipats, tenen previst fer un canvi d'habitatge. El percentatge és molt similar, encara que lleugerament superior entre els que ja estan emancipats, cosa que es correspon amb la major percepció d'insatisfacció respecte de l'habitatge en aquest grup.

GRÀFIC 6.25. Previsió de canvi d'habitatge segons situació d'emancipació. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2017. Percentatge

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2017 (Direcció General de Joventut)

La previsió de canviar d'habitatge té a veure amb la necessitat de resoldre deficiències i amb la disponibilitat econòmica per fer-ho. Pel que fa als joves no emancipats, la previsió de canvi d'habitatge decreix a mesura que baixa el quartil d'ingressos en què se situa el o la jove.

Passa al contrari amb els emancipats, que presenten una certa intenció de canvi en tots els quartils, però creixent als dos quartils amb menys ingressos, particularment entre aquells que observen deficiències al seu habitatge actual o consideren que es troba en mal estat.

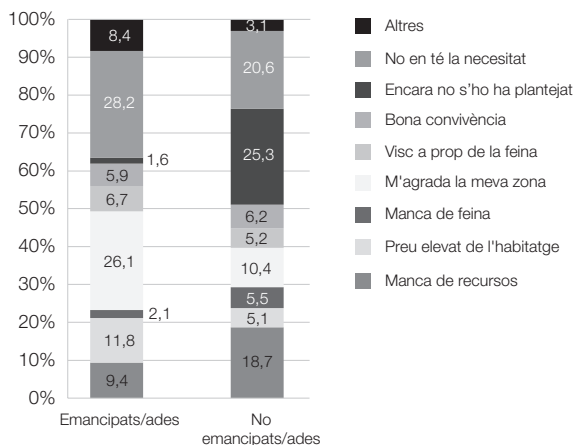
TAULA 6.10. Previsió de canvi d'habitatge segons estat de l'habitatge, ingressos i situació d'emancipació. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2017. Percentatge

Ingressos	Estat de l'habitatge	Situació d'emancipació			
		Emancipats/ades		No emancipats/ades	
		Sí	No	Sí	No
Quartil més alt	En bon estat	17,9	82,1	34,1	65,9
	En mal estat o amb deficiències	41,3	58,7	16,2	83,8
	Total	23,1	76,9	32,9	67,1
2n quartil	En bon estat	19,0	81,0	25,1	74,9
	En mal estat o amb deficiències	27,2	72,8	41,3	58,7
	Total	21,3	78,7	26,8	73,2
3r quartil	En bon estat	26,5	73,5	22,7	77,3
	En mal estat o amb deficiències	38,0	62,0	29,1	70,9
	Total	30,0	70,0	23,9	76,1
Quartil més baix	En bon estat	34,2	65,8	19,1	80,9
	En mal estat o amb deficiències	51,8	48,2	27,5	72,5
	Total	40,4	59,6	21,6	78,4
Total quartils	En bon estat	23,0	77,0	25,4	74,6
	En mal estat o amb deficiències	39,0	61,0	28,5	71,5
	Total	27,5	72,5	25,9	74,1

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2017 (Direcció General de Joventut)

Entre els motius per no canviar d'habitatge destaquen les dificultats econòmiques en el 23,3% dels emancipats (manca de recursos, de feina o preu elevat de l'habitatge) i en el 29,3% dels no emancipats. No en tenen necessitat el 28,2% dels emancipats, mentre que entre els no emancipats el 45,9% tampoc en tenen necessitat o encara no s'ho han plantejat. Al 26,1% dels emancipats els agrada la zona en què viuen, però només al 10,4% dels no emancipats, i el 6% d'uns i altres destaquen la bona convivència. Finalment, val a dir que la proximitat a la feina és sols un factor explicatiu entre el 6,7% dels emancipats i el 5,2% dels no emancipats.

GRÀFIC 6.26. Motius per no canviar d'habitatge segons situació d'emancipació. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2017. Percentatge

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2017 (Direcció General de Joventut)

6.9. Les famílies de progenitors joves amb fills

Aquest apartat es fixa en la situació dels joves que ja són progenitors en relació amb l'ocupació, el repartiment del treball remunerat i no remunerat, les tasques de cura dels fills i les formes d'atenció als fills petits. Es compara la situació dels joves emancipats sense fills, amb fills menors de tres i majors de tres anys, per tal d'observar l'impacte de la transició a la parentalitat en la distribució dels diferents tipus de tasques domèstiques en la parella i en la percepció de satisfacció vital. Finalment, s'analitzen les expectatives sobre ser pares dels que encara no tenen fills.

A continuació s'observa la situació dels joves emancipats en relació amb l'activitat i l'ocupació segons si tenen o no fills, i si aquests tenen més o menys de 3 anys.

Mentre no tenen fills, el 17,7% de les dones joves i el 10,8% dels homes joves emancipats són estudiants. Amb fills, ser estudiant és sols la principal activitat d'entre el 2,2 i el 2,8% de les mares, i del 3,6% dels pares amb fills de menys de 3 anys, però sols de l'1,4% dels pares amb fills de més de 3 anys.

Els joves emancipats són majoritàriament ocupats, però les pautes d'ocupació varien entre homes i dones. Si entre els joves emancipats sense fills les taxes d'ocupació són semblants (79,4% per als homes i 74,2% per a les dones), amb un diferencial de 5 punts percentuals, la bretxa de gènere s'eixampla fins als 26,4 punts percentuals amb la presència d'un fill menor de 3 anys (89,2% dels pares i 62,8% de les mares) i es redueix a 15,1 punts percentuals

amb fills més grans (70,9% dels pares i 55,8% de les mares), perquè en la mostra es dona una davallada en la taxa d'ocupació dels homes pares.

Així, si del que s'observa en els diferents grups se'n fa una inferència en termes de projecció del cicle vital, es dedueix que a Catalunya es manté una pauta ja observada d'impacte de la maternitat en termes de reducció o deteriorament continuats de l'ocupació (Escobedo, Navarro i Flaquer, 2008). La taxa d'ocupació femenina assoleix el màxim entre les joves emancipades abans de tenir fills, i l'impacte de la maternitat en l'ocupació es tradueix en una reducció d'11,4 punts percentuals quan els fills són petits, però s'eixampla a 18,4 punts percentuals en observar les mares de la mostra amb fills més grans de 3 anys. Una part important de les dones –com els homes– consoliden en aquestes edats les seves trajectòries professionals. Ara bé, per una altra part en el cas de les dones –normalment amb nivells educatius més baixos– els episodis de discontinuïtat associats amb la maternitat –sobretot quan no es fan en el marc de llicències parentals o reduccions horàries voluntàries i reversibles per cura dels fills– sovint s'acaben traduint en trajectòries que es van precaritzant. Una part de les mares acaben en situació d'inactivitat, bé perquè el vincle i les condicions laborals es van erosionant amb el temps, bé perquè les maternitats més primerenques (en aquesta mostra que arriba sols fins als 34 anys) es corresponen també amb persones que han finalitzat abans els estudis, amb nivells educatius inferiors i amb trajectòries laborals potencialment més precàries. En aquesta línia destaca el percentatge important de mares que es declaren inactives (una quarta part de les mares amb fills de menys de 3 anys, i una tercera part de les que tenen fills de més de 3 anys).

TAULA 6.11. Ocupació dels joves de 15 a 34 anys segons sexe, estat d'emancipació i tinença de fills. Catalunya, 2017. Percentatge

Sexe	Estat d'emancipació	Ocupació			
		Estudiant	Ocupat/ada	Aturat/ada	Inactiu/iva
Dones	Sense fills i no emancipades	63,8	26,3	6,6	3,4
	Sense fills i emancipades	17,7	74,2	4,5	3,6
	Amb fills de menys de 3 anys	2,2	62,8	5,5	26,6
	Amb fills de més de 3 anys	2,8	55,8	9,0	31,9
Homes	Sense fills i no emancipats	55,9	31,3	6,0	6,7
	Sense fills i emancipats	10,8	79,4	4,5	5,3
	Amb fills de menys de 3 anys	3,6	89,2	4,0	3,2
	Amb fills de més de 3 anys	1,4	70,9	13,0	13,4

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2017 (Direcció General de Joventut)

En el cas dels homes, també és destacable observar com la taxa més alta d'ocupació s'assoleix en el grup de pares amb fills de menys de 3 anys (grup que té alhora les taxes més petites d'atur i d'inactivitat), mentre que el grup de pares amb fills més grans –que són també pares que han tingut fills més joves– presenta una composició diferent, ja que té una taxa d'ocupació notòriament més baixa (18 punts menys que els anteriors) i alhora les taxes més elevades d'atur (13%) i d'inactivitat (13,4%) en comparació amb la resta de grups d'homes joves observats en la mostra, seguint la proposta conceptual de l'enquesta de joventut respecte a l'activitat, que distingeix aquestes dues situacions de la d'estar estudiant.

De fet, donar l'opció als joves d'expressar amb claredat la seva situació d'estudiants, quan defineixen la seva principal activitat, fa baixar de forma molt important les taxes d'atur i d'inactivitat entre els joves no emancipats o emancipats sense fills, cosa que reflecteix una imatge molt més proactiva i dinàmica dels joves, en un marc interpretatiu més ampli i inclusiu del que alguns autors anomenen societats amb un major reconeixement d'una ciutadania multiactiva (Fusulier i Nicole-Drancourt, 2015), que reflecteix millor la necessitat d'una major diversitat de tasques o treballs socialment necessaris més enllà de l'ocupació remunerada. Aquí entraria tant el treball d'estudi dels joves com de cura dels infants de moltes mares i pares.

Observar la situació relativa a l'activitat del o la jove respecte a l'ocupació o activitat de la parella permet veure, d'una banda, com els arranjaments respecte a l'activitat s'entenen en el context dels arranjaments de parella. Per exemple, el 80% de les joves emancipades que estudien i el 68,5% dels joves emancipats que estudien tenen parelles que treballen. Passa el mateix amb el 92,2% de les mares inactives amb fills de menys de 3 anys, o amb el 79,3% que tenen fills majors de tres anys. Però això permet observar també la tendència a la polarització i acumulació d'avantatges (pel que fa a les parelles amb fills “riques” en ocupació remunerada) i de desavantatges (pel que fa a les parelles que sumen situacions d'atur i d'inactivitat). Així, destaquen els casos on els dos membres de la parella són a l'atur (34% de les dones emancipades aturades sense fills, 27,2% amb un fill menor de 3 anys i 25,9% amb un fill major de tres anys; el 30% dels homes aturats amb fills petits i el 73,8% dels pares aturats amb fills de més de 3 anys també tenen les seves parelles en situació d'atur).

TAULA 6.12. Ocupació de les dones segons tinença de fills majors o menors de tres anys per estat d'ocupació de la parella de les joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2017. Percentatge

Sexe	Situació respecte als fills	Estat d'ocupació	Estat d'ocupació de la parella				Total
			Parella que treballa	Parella aturada	Parella aturada dedicada a tasques domèstiques	Parella en una altra situació d'inactivitat	
Dones	Sense fills	Estudiant	80,3	2,9	0,0	16,8	100
		Ocupada	95,9	1,5	0,2	2,4	100
		Aturada	64,0	34,0	0,0	2,0	100
		Inactiva	97,9	2,1	0,0	0,0	100
	Fills de menys de 3 anys	Estudiant	91,1	8,9	0,0	0,0	100
		Ocupada	93,9	3,3	0,0	2,8	100
		Aturada	72,8	27,2	0,0	0,0	100
		Inactiva	92,2	1,5	0,0	6,2	100
	Fills de més de 3 anys	Estudiant	100,0	0,0	0,0	0,0	100
		Ocupada	88,9	11,1	0,0	0,0	100
		Aturada	72,1	25,9	0,0	1,9	100
		Inactiva	79,3	12,3	3,4	5,1	100

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2017 (Direcció General de Joventut)

TAULA 6.13. Ocupació dels homes segons tinença de fills majors o menors de tres anys per estat d'ocupació de la parella dels joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2017. Percentatge

Sexe	Situació respecte als fills	Estat d'ocupació	Estat d'ocupació de la parella				Total
			Parella que treballa	Parella aturada	Parella aturada dedicada a tasques domèstiques	Parella en una altra situació d'inactivitat	
Homes	Sense fills	Estudiant	68,5	6,4	0,0	25,1	100
		Ocupat	84,1	8,4	1,7	5,8	100
		Aturat	71,5	9,9	5,8	12,7	100
		Inactiu	64,9	0,0	27,9	7,2	100
	Fills de menys de 3 anys	Estudiant	45,8	9,6	0,0	44,5	100
		Ocupat	84,2	9,8	6,0	0,0	100
		Aturat	70,1	20,1	9,7	0,0	100
		Inactiu	38,0	21,7	0,0	40,3	100
	Fills de més de 3 anys	Estudiant	100,0	0,0	0,0	0,0	100
		Ocupat	71,4	6,2	17,0	5,3	100
		Aturat	26,2	22,4	51,4	0,0	100
		Inactiu	70,5	6,8	22,7	0,0	100

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2017 (Direcció General de Joventut)

6.9.1. Formes d'atenció i repartiment de la cura dels fills

Les tasques de cura dels fills són assumides en major mesura per les dones joves que per les seves parelles (que poden ser joves o de grups d'edats més grans no representats a la mostra): un 63,5% de les dones joves afirmen que es fan càrrec sempre o més habitualment de la cura dels nens que les seves parelles, mentre que només el 6,6% dels homes diuen que se'n fan càrrec ells sempre o més habitualment. El 36% dels homes reconeixen que són les seves parelles qui més habitualment es fa càrrec dels nens, però només el 10% dels homes joves afirmen que són les seves parelles qui es fa càrrec dels nens sempre o gairebé sempre.

TAULA 6.14. Repartiment de les tasques de cura dels fills segons sexe. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2017. Percentatge

Cura dels fills	Sexe		
	Dones	Homes	Total
Sempre o gairebé sempre jo	29,0	0,9	18,4
Tots dos, però jo més habitualment	34,5	5,7	23,7
Ens ho repartim a parts iguals	30,9	45,5	36,4
Tots dos, però la meva parella més habitualment	2,3	36,0	15,0
Sempre o gairebé sempre la meva parella	2,3	10,0	5,2
Altres	1,0	1,9	1,3
Total	100	100	100

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2017 (Direcció General de Joventut)

En canvi, el 29% de les dones joves afirmen que es fan càrrec sempre o gairebé sempre de la cura dels nens, mentre que això únicament passa amb un 1% dels homes joves. D'altra banda, el 2,3% de les dones afirmen que les seves parelles es fan càrrec dels nens sempre o gairebé sempre.

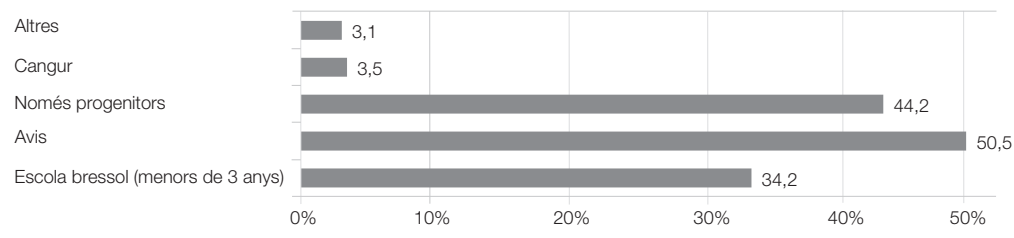
S'observa un decalatge entre l'experiència percebuda de les dones i dels homes joves, en el sentit que en la mostra els homes expressen uns repartiments de tasques més igualitaris que les dones. Això pot ser degut tant a diferències de percepció com al fet que les parelles poden ser de grups d'edat més grans, en particular en el cas de les dones, i tenir comportaments menys igualitaris que en el cas dels homes més joves. Diversos estudis ja han apuntat que en els darrers anys els valors igualitaris havien avançat notòriament en els grups d'edats més joves.

El 45,5% dels homes de la mostra afirmen que fan un repartiment igualitari de les tasques de cura dels fills amb les seves parelles. Aquest percentatge decreix fins al 30,9% en el cas de les dones.

Globalment, una mica més d'un de cada tres joves amb fills (36,4%) organitza igualitàriament la cura dels fills, i en un 38,7% de casos se'n fan càrrec tots dos, tot i que és més habitual en les dones. Finalment, en un 23,6% dels casos la cura dels fills és assumida essencialment per un sol progenitor, bàsicament per les dones.

Però en la cura dels fills sovint hi intervenen altres persones. Un 50,5% dels progenitors joves reben l'ajut dels avis o d'altres familiars com a mínim un cop per setmana, mentre que un 3,5% tenen cangurs, i un 3,1% recorren a altres persones (amics, veïns...). En el 44,2% de les famílies amb fills menors els pares se'n fan càrrec sense comptar amb aquests altres ajuts.

GRÀFIC 6.27. Formes d'atenció als fills. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2017. Percentatge

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2017 (Direcció General de Joventut)

Pel que fa als progenitors amb fills de menys de 3 anys, el 34,2% porten els fills a l'escola bressol. És un percentatge relativament baix, comparat amb la taxa de cobertura del primer cycle d'educació infantil del curs 2015-2016, que segons l'estadística educativa és del 36,7% dels de menys de 3 anys a Catalunya. Però resulta encara més baix si es compara amb l'indicador que s'obté de l'Enquesta de condicions de vida, amb una metodologia més similar de resposta per part de l'usuari (a diferència del procediment de registre administratiu de l'estadística educativa), que dona una cobertura del 45,8% dels de menys de 3 anys al conjunt de l'Estat espanyol; aquests infants assisteixen a escoles infantils de primer cycle (el que a Catalunya anomenem escoles bressol o llars d'infants), o bé de forma regular a altres centres socioeducatius, públics o privats, una mitjana de 28 hores setmanals (MEC, 2018).⁵ Aquesta cobertura del 45,8% amaga una important disparitat segons la situació d'ocupació de la mare, de tal manera que assisteixen a centres d'educació i atenció infantil el 54,6% dels fills de les mares ocupades, però només el 29,6% de les que no ho estan, amb una bretxa de més de 30 punts percentuals entre els fills de les mares amb educació primària o inferior (22,7%) o amb nivells educatius superiors (53,5%).

La submostra de progenitors joves de l'EJC17, en comparació amb els progenitors que tenen fills petits més enllà dels 34 anys, pot evidenciar uns nivells de major vulnerabilitat relativa respecte als nivells educatius assolits, i a les condicions d'ocupació i d'ingressos, que en definitiva s'expressin en aquesta relativa menor assistència dels fills a l'escola bressol.

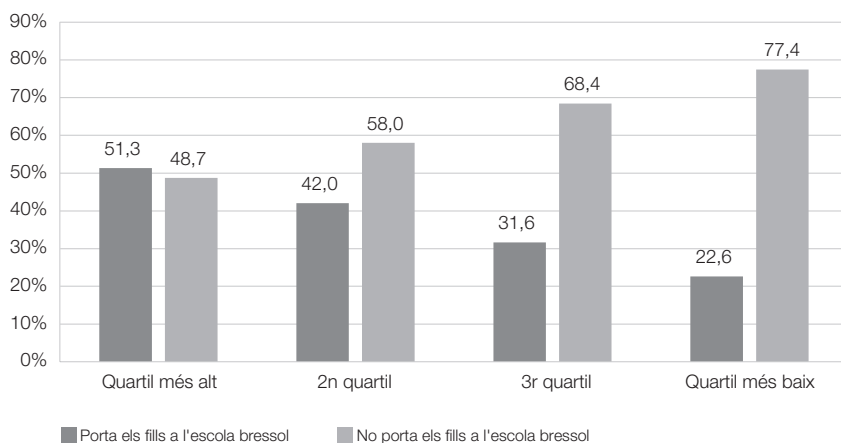
D'altra banda, cal tenir en compte que durant els primers sis mesos els progenitors ocupats solen tenir llicències parentals retribuïdes, a les quals sumen tantes vacances o altres llicències com poden (per exemple, la possibilitat de compactar reduccions horàries per allargar l'estada dels fills petits a casa, molt comuna en alguns sectors, i incentivada en particular al sector públic català). Aquestes mesures són molt apreciades i s'articulen bé amb les noves tendències orientades a fer criances una mica més llargues a casa, i amb els progenitors que qüestionen una escolarització o institucionalització que consideren prematura dels infants. D'altra banda, el model d'escola bressol a Catalunya és un model

⁵ A l'EJC17 hi ha una pregunta específica sobre el nombre d'hores que s'utilitza el servei d'escola bressol. Els resultats mostren una distribució normal en la qual el 78% dels joves que utilitzen el servei ho fan entre 20 i 30 hores, però tanmateix la submostra que contesta aquesta pregunta és de 14 joves (dels 165 que confirmen l'ús d'escola bressol), cosa que amb les correccions i ponderacions esbiaixa la interpretació dels resultats, i no permet aprofundir en l'anàlisi d'aquesta pregunta.

basat en estàndards de qualitat educativa i d'atenció dels infants, impregnat des de fa dècades pels moviments de renovació pedagògica i orientats a la millora educativa, que s'ha associat a la millora d'oportunitats educatives per als nens i nenes que hi assisteixen, com també a la detecció i atenció precoç a una diversitat de problemes de salut, socials o d'aprenentatge. Internacionalment s'ha identificat l'atenció i educació infantil de qualitat per als menors de tres anys com un dels mecanismes que ajuden a millorar les oportunitats educatives, en particular dels infants en entorns socials més desfavorits (OCDE, 2011 i 2017). Per aquest motiu és interessant explorar amb més profunditat la composició social dels progenitors que utilitzen o no aquest recurs.

Si s'observa la utilització de l'escola bressol en funció dels progenitors que han contestat sobre els ingressos anuals a la llar, es veu clarament que a més ingressos familiars més ús es fa de les llars d'infants: aproximadament el doble de progenitors en el primer i segon quartil fan ús de l'escola bressol respecte als del quartil més baix. Si es mira l'escola bressol no només com un mecanisme de guarda mentre els pares treballen, sinó com una oportunitat educativa per als petits, això mostra una realitat preocupant.

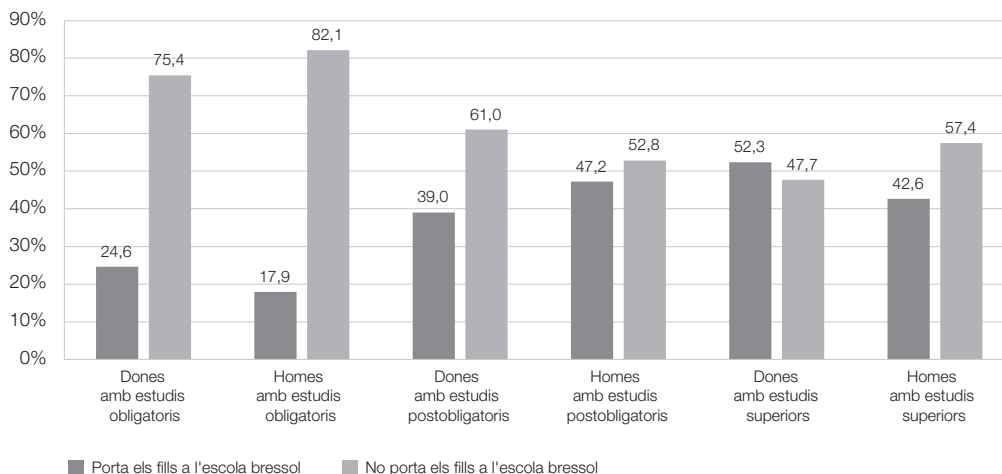
GRÀFIC 6.28. Portar els fills a l'escola bressol segons quartil d'ingressos anuals de la llar. Joves de 15 a 34 anys amb fills. Catalunya, 2017. Percentatge

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2017 (Direcció General de Joventut)

Finalment, si s'observa l'ús de l'escola bressol en relació amb el nivell educatiu dels progenitors, es veu que els resultats es corresponen als de l'Enquesta de condicions de vida: a mesura que augmenta el nivell educatiu de les mares, creix també l'ús de l'escola bressol. Així, són les mares amb estudis superiors les que més porten els fills a l'escola bressol, i sens dubte són també les que tenen una taxa d'ocupació més alta i uns ingressos superiors a la llar.

GRÀFIC 6.29. Portar els fills a l'escola bressol segons sexe i nivell d'estudis. Joves de 15 a 34 anys amb fills. Catalunya, 2017. Percentatge

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2017 (Direcció General de Joventut)

En el cas dels homes, són en canvi els que tenen estudis postobligatoris els qui presenten un major ús de l'escola bressol, per davant dels que tenen estudis superiors en la mostra, que potser poden permetre's més sovint prescindir durant un temps d'un segon sou a la llar. De nou són els progenitors homes o dones amb nivells educatius més baixos els que menys ús fan de l'escola bressol, aspecte sobre el qual convé extreure conclusions a l'hora de pensar en com millorar les polítiques públiques.

6.9.2. Impacte del fet de tenir fills en el repartiment de les tasques domèstiques

A continuació s'analitza l'impacte de tenir o no tenir fills en el repartiment de diferents tipus de tasques domèstiques. La principal conclusió (vegeu de la taula A6.2 a la taula A6.7 de l'annex en línia) és que les parelles sense fills tenen un repartiment de tasques més igualitari, mentre que en les parelles amb fills s'observa més protagonisme de la dona en la major part de tasques domèstiques, llevat de la compra i les gestions (que es mantenen força igualitàries) i de les reparacions de la llar, on sempre hi ha un clar predomini masculí.

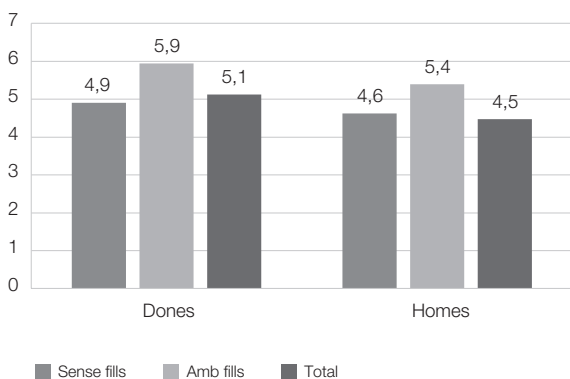
En canvi, pel que fa a la cuina, la neteja i la roba es visualitza més la diferència entre tenir o no tenir fills. Amb això es confirmaria que se segueix produint el fenomen ja identificat segons el qual, amb la vinguda dels fills, les dones s'orienten relativament més a la cura dels fills i a la llar que els homes, i que a partir d'aquí s'amplien bretxes de gènere que anteriorment eren molt inferiors o fins i tot inexistents pel que fa a la distribució entre treball remunerat i no remunerat en les parelles.

La segona conclusió és que les dones sistemàticament perceben i expressen una major càrrega de tasques i un menor repartiment d'aquestes feines que els homes, que en donen una visió més igualitària.

6.9.3. Impacte de tenir fills en la valoració de la conciliació del temps i en la percepció de satisfacció vital

Tenir fills en un context familiarista sense prestacions familiars per fills a càrrec accentua notòriament les necessitats econòmiques i laborals dels progenitors, però també repercuteix en un increment del treball familiar i domèstic. Com perceben els progenitors joves de la mostra l'increment de les dificultats per conciliar la vida laboral i familiar o personal?

GRÀFIC 6.30. Valoració de la dificultat per combinar la feina i/o els estudis amb la vida familiar segons sexe. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2017. Mitjana en una escala de 0 a 10

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2017 (Direcció General de Joventut)

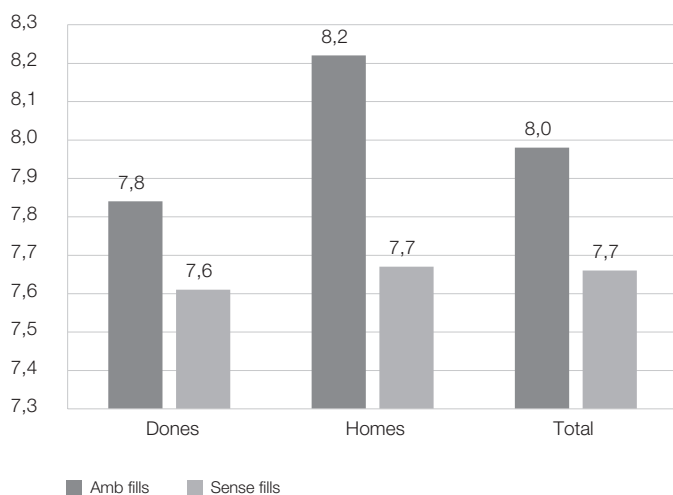
En aquest gràfic es pot observar la puntuació mitjana que dones i homes joves atribueixen a les dificultats per conciliar la vida laboral i personal, en una escala entre 0 i 10, on 10 representaria la màxima dificultat. En conjunt les respostes oscil·len entorn del 5, que es poden interpretar com a dificultats existents però en rangs mitjans.

Cal destacar que les dones expressen més dificultats per conciliar que els homes: 0,3 punts més quan no tenen fills i 0,54 més quan en tenen.

Pel que fa a la tinença de fills, es pot observar que en tots dos grups la conciliació es fa més difícil amb fills: en les dones es valora amb un punt més de diferència respecte a la situació de no tenir fills, i en els homes, amb 0,8 punts més de dificultat. La transició a la parentalitat (és a dir, a la situació de tenir fills a càrrec) fa creuar tant a les dones com als homes el llindar del 5, que s'interpreta com a dificultat mitjana, és a dir, fa emergir el problema de la conciliació de la vida laboral i familiar o personal.

Finalment, tornant a la indagació que s'ha fet al llarg d'aquest capítol, es passa a observar l'impacte de tenir fills en la satisfacció vital d'homes i dones joves. Com ja s'ha vist anteriorment, en l'estudi apareix que tenir fills és un factor explicatiu de major satisfacció vital, però té més impacte en l'increment de la satisfacció mitjana dels pares (+0,55 punts) que de les mares (+0,23). Es pot relacionar l'acumulació de tasques sobre les mares amb aquest menor increment de la mitjana de satisfacció.

GRÀFIC 6.31. Satisfacció amb la vida segons tinença de fills, per sexe. Joves de 15 a 34 anys. Catalunya, 2017. Mitjana en una escala de 0 a 10

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2017 (Direcció General de Joventut)

6.9.4. Les expectatives de ser pare/mare i tenir fills

Finalment, per tancar l'apartat s'analitzen les expectatives respecte a la parentalitat de les persones joves que no tenen fills.

TAULA 6.15. Previsió de tenir fills segons grup d'edat. Joves de 15 a 34 anys sense fills. Catalunya, 2017. Percentatge

Grup d'edat	Ja n'estic buscant o esperant	Sí (vull tenir fills però encara no)	No	Ns/Nc	Total
De 15 a 19 anys	0,6	69,4	8,3	22,7	100
De 20 a 24 anys	1,0	75,9	8,7	16,1	100
De 25 a 29 anys	4,5	75,9	7,3	13,9	100
De 30 a 34 anys	8,9	65,8	10,6	14,2	100
Total	2,8	71,3	8,6	17,2	100

Nota: La categoria "No ho sap/No contesta" en aquest cas és substantiva en termes quantitativs i en termes qualitativs, ja que una bona part dels joves no s'ho havien plantejat i no hi havia aquesta opció de resposta. Aquests joves estan sumats als que no contesten, i malauradament no es poden separar.

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2017 (Direcció General de Joventut)

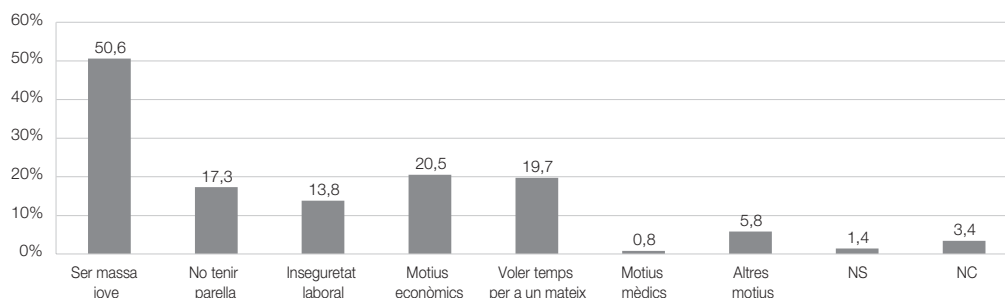
Més de dues terceres parts dels joves (71,3%) expressen que volen "tenir fills, però encara no" sinó més endavant, un 8,6% no en volen tenir, i un 2,8% ja n'estan buscant o esperant, mentre que el 17,2% no s'ho ha plantejat o no contesta a aquesta qüestió.

A la taula es pot veure com és bàsicament a partir dels 25 anys que apareix la intenció de ser pares: entre els 25 i els 29 anys, el percentatge de joves que estan a l'espera d'un fill o que el busquen és d'un 4,5%, percentatge que creix fins al 9% en el grup d'edat de 30 a 34 anys (entre aquells que no en tenen). En aquest grup de més edat és destacable que el 65,8% dels que no tenen fills sí que expressen el desig de tenir-ne, però de manera ajornada: "encara no".

La proporció de joves de la mostra que no volen tenir fills (8,6%) es manté força estable en tots els subgrups d'edat, si bé creix 2,3 punts percentuals entre el grup més jove (8,3%) i el grup més gran (10,6%). Així mateix, destaca el 14% de joves que no ho sap o no contesta a partir dels 25 anys.

Pel que fa als joves que mostren el desig de tenir fills "però encara no" (tres quartes parts dels que no tenen fills entre els 20 i els 29 anys, i dues terceres parts entre els 30 i 34 anys), el gràfic següent mostra els motius principals pels quals s'ajornen els plans de parentalitat. A banda dels que encara són massa joves, un de cada cinc joves indica que es vol esperar per motius econòmics (20,5%), als quals se suma la inseguretat laboral (13,8%). D'altra banda, un de cada cinc joves manifesta que vol tenir temps per a ella mateixa (19,7%), mentre que per al 17,3% el principal motiu és el fet de no tenir parella.

GRÀFIC 6.32. Motius pels quals encara no té fills. Joves de 15 a 34 anys sense fills. Catalunya, 2017. Percentatge

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2017 (Direcció General de Joventut)

6.10. Conclusions

Aquest capítol clou l'estudi intentant respondre les preguntes inicials que han orientat l'anàlisi: com afecten els diferents arranjaments familiars i trajectòries d'emancipació dels joves catalans la satisfacció vital? Es pot parlar d'una pauta dominant de biografies electives o d'una major prevalença d'adaptacions dels joves als condicionaments estructurals d'uns mercats de treball i d'habitatge que estan canviant molt i no semblen facilitar l'emancipació juvenil?

Si es revisa l'evolució de les pautes de convivència i d'emancipació dels joves a Catalunya en la darrera dècada, s'observa que en la mostra de l'EJC17 es manté una pauta majoritària de convivència o d'allargament de la convivència amb els pares. L'edat és la dimensió clau que aglutina i dona forma al conjunt de factors explicatius dels processos d'emancipació. Així, la convivència amb els pares és molt majoritària fins als 25 anys (97,8% dels joves entre 15 i 19 anys; 82,2% dels joves de 20 a 24 anys). A partir d'aquesta edat s'intensifica el procés d'emancipació residencial: la proporció de joves que conviuen amb els pares es redueix clarament a menys de la meitat en el grup d'edat de 25 a 29 anys (43,4%) i esdevé minoritària en el grup de 30 a 34 anys (19,6%), en el qual un de cada cinc adults joves continua vivint amb progenitors.

Els principals resultats de l'estudi de les dades de l'EJC17 són:

- Les llars d'origen on conviuen els joves s'han diversificat. Emergeixen nous arranjaments de "cohabitació amb els pares" en un context de més individualització en famílies més negociadores i més postmodernes, amb una major prevalença de progenitors sols, d'experiències prèvies de custòdies compartides i recomposicions familiars.
- Les trajectòries d'emancipació residencials es concentren en un primer pas que majoritàriament coincideix amb l'emparellament, basades en càlculs responsables de

possibilitats. Dues tercers parts dels emancipats viuen en parella, un terç dels emancipats no.

- Respecte a les situacions de convivència fora de la llar d'origen, el 30,5% dels joves de la mostra viu amb la parella (el 17,3% són casats), un 15,3% dels joves conviu amb fills propis (un 2,3% sense parella). El 6% dels joves conviu amb amics, un 5% viuen sols i només un 0,6% amb altres persones. Però això varia per gènere i grups d'edat. La proporció més alta de la modalitat de convivència amb amics es dona entre els 25 i els 29 anys (9,6%), mentre que la proporció més alta de viure sol es dona entre els 30 i els 34 anys (9,4%).
- L'emancipació residencial apareix com una transició més simple més que com una trajectòria progressiva i en diferents etapes que porti a la formació familiar. Les trajectòries més complexes i progressives són més minoritàries.
- Un 5% dels joves de la mostra ha tornat a viure amb els pares: d'aquests, el 35% per dificultats econòmiques; el 28,5%, perquè estava estudiant fora i ja ha acabat; un 2%, per tenir cura dels seus pares. D'altra banda, del terç d'emancipats que no viuen en parella, el 12% han estat casats algun cop, i d'aquests tres de cada quatre viuen amb fills; dels solters, el 10% conviuen amb fills.
- Tanmateix, no tots els joves tenen la possibilitat d'allargar la convivència en una llar d'origen propera o accessible. Així, la taxa d'emancipació és notablement més alta entre els joves d'origen immigrant. Si el 60,4% de les dones joves immigrants han deixat de viure a la llar d'origen, aquest és el cas del 45% de les joves autòctones, 15 punts percentuals menys, i 18,5 punts percentuals menys els homes joves autòctons (36,7%) en relació amb els joves immigrants (55,3%). Amb tot, respecte del 2012 convé assenyalar que els diferencials d'emancipació s'han reduït quasi a la meitat, fet que mostra un apropament de la població jove d'origen immigrant respecte a la població jove autòctona. El major assentament de les famílies d'origen immigrant que han quedat a Catalunya, o l'adaptació a les condicions socioeconòmiques tot integrant models autòctons de solidaritat familiar, podria explicar aquest fet.
- El col·lectiu de joves catalans d'origen immigrant és, alhora, ben divers. Així, segons els diferents orígens les pautes d'emancipació resulten marcadament diferenciades: mentre que els joves que provenen de països de la Unió Europea tenen una pauta d'emancipació molt superior als autòctons, els de la resta d'Europa tenen una pauta d'emancipació molt similar, fins i tot lleugerament per sota. Les taxes d'emancipació entre els joves que provenen del Magreb o de l'Amèrica del Sud són semblants i una mica més altes que les dels autòctons. Els joves asiàtics mostren unes pautes més familiaristes i d'emancipació més tardana, en particular pel que fa als nois, però així i tot són superiors a les dels joves autòctons. Finalment, els que tenen unes taxes altíssimes d'emancipació són els joves que provenen de l'Àfrica subsahariana.
- Les dones certament s'emancipen i tenen fills abans (el grup d'edat en què es fa aquesta transició és el dels 25 als 29 anys), i en els homes aquestes transicions es fan amb un

petit decalatge. Les dones també es casen més i abans que els homes, i presenten una taxa de divorci una mica més alta (5,8%, vs 2,4%) dels 30 als 34 anys.

- Els joves més benestants s'emancipen residencialment més tard, en connexió amb una extensió dels estudis.
- Quan es donen un conjunt de condicions (assoliments educatius, ingressos a la llar), es fa una emancipació en parella o sol, on l'edat és el principal factor explicatiu.
- La satisfacció vital s'ajusta amb els anys amb les mitjanes de la població adulta. A diferència del que era esperable, el procés d'emancipació residencial *per se* no apareix com el factor determinant de la satisfacció, sinó que ho són més l'emparellament i tenir fills.
- El lloguer és de lluny l'opció d'habitatge més emprada pels joves en el seu procés d'emancipació. Si s'observa la situació d'habitatge dels joves, el 2017 es manté el predomini del lloguer, amb dos de cada tres joves vivint en habitatges de lloguer (66,8%), un de cada cinc en un habitatge de compra que estan pagant mitjançant una hipoteca (21,7%), 2,5% ja en són propietaris, i un de cada deu joves viuen en habitatges cedits o altres. Els joves expressen preferència i major satisfacció pel règim de tinença de propietat, com una opció que genera seguretat i que suposa una inversió.
- És clarificador analitzar el tipus d'habitatge actual dels joves emancipats segons la situació de convivència. Si la pràctica totalitat dels pisos compartits són de lloguer (el 96% dels joves que hi conviuen), en canvi la prevalença del lloguer disminueix entre les formes de convivència més compromeses a mitjà i llarg termini, com ara en parella (63%) i en parella amb fills (55%).
- Les dificultats per afrontar els pagaments de l'habitatge afecten en major proporció els joves que estan en règim de lloguer que en règim de propietat: el 21,7% dels qui estan en lloguer i el 14,1% dels que paguen una hipoteca.
- L'emancipació residencial és més probable en àmbits més urbans, on es concentra l'oferta laboral.
- Els joves emancipats majoritàriament estan ocupats, però les pautes d'ocupació varien entre homes i dones. Si entre els joves emancipats sense fills els nivells d'ocupació són semblants (79,4% per als homes i 74,2% per a les dones), amb un diferencial de 5 punts percentuals, la bretxa de gènere s'eixampla fins als 26,4 punts percentuals amb la presència d'un fill menor de 3 anys (89,2% dels pares i 62,8% de les mares) i es redueix a 15,1 punts percentuals amb fills més grans (70,9% dels pares i 55,8% de les mares), perquè en la nostra mostra es dona una davallada en la taxa d'ocupació dels homes pares.
- La taxa d'ocupació femenina assoleix el màxim entre les joves emancipades abans de tenir fills. L'impacte de la maternitat en l'ocupació es tradueix en una reducció d'11,4 punts percentuals quan els fills són petits, però s'eixampla a 18,4 punts percentuals si

s'observen les mares de la nostra mostra amb fills més grans de 3 anys. Si bé una part important de les dones –com els homes– consoliden en aquestes edats les seves trajectòries professionals, les dones amb nivells educatius més baixos tenen més risc que els episodis de discontinuïtat associats amb la maternitat –sobretot quan no es fan en el marc de llicències parentals o reduccions horàries voluntàries i reversibles per cura de fills– s'acabin traduïnt en trajectòries laborals que es van precaritzant. Així, destaca el percentatge important de mares que es declaren inactives (una quarta part de les mares amb fills de menys de 3 anys, i una tercera part de les que tenen fills de més de 3 anys).

- En el cas dels homes, també és destacable el fet que la taxa més alta d'ocupació s'assoleix en el grup de pares amb fills de menys de 3 anys (grup que té alhora les taxes més petites d'atur i d'inactivitat).
- Observar la situació relativa a l'activitat de la persona jove respecte a l'ocupació o activitat de la parella permet veure d'una banda com els arranjaments respecte a l'activitat s'entenen en el context dels arranjaments de parella. Però permet observar també la tendència a la polarització i acumulació d'avantatges (pel que fa a les parelles amb fills “riques” en ocupació remunerada) i de desavantatges (pel que fa a les parelles que sumen situacions d'atur i d'inactivitat).
- A la llar, les parelles sense fills tenen un repartiment de tasques més igualitari, mentre que en les parelles amb fills hi ha més protagonisme de la dona en la major part de tasques domèstiques, llevat la compra i les gestions (que es mantenen força igualitàries) i en les reparacions de la llar, on es dona sempre un clar predomini masculí.
- Les tasques de cura dels fills són assumides en major mesura per les dones joves que per les seves parelles (que poden ser joves o de grups d'edats més grans no representats a la mostra): un 63,5% de les dones joves afirmen que es fan càrrec sempre o més habitualment de la cura dels nens que les seves parelles, mentre que només el 6,6% dels homes diuen que són ells els qui sempre o més habitualment es fan càrrec de la cura dels nens.
- Hi ha un decalatge entre l'experiència percebuda de les dones i dels homes joves, en el sentit que els homes de la mostra diuen que els repartiments de tasques són més igualitaris que les dones.
- Diversos estudis ja han apuntat que en els darrers anys els valors igualitaris havien avançat notòriament en els grups d'edats més joves. Globalment, una mica més d'un de cada tres joves amb fills (36,4%) organitza igualitàriament la cura dels fills, i en un 38,7% dels casos se'n fan càrrec tots dos, tot i que més habitualment les dones. Finalment, en un 23,6% dels casos la cura dels fills és assumida essencialment per un sol progenitor, bàsicament les dones.
- Però en la cura dels fills sovint hi intervenen altres persones. Un 50,5% dels progenitors joves reben l'ajut dels avis o altres familiars com a mínim un cop per setmana, un 3,5% tenen cangurs, i un 3,1% compten amb altres persones (amics, veïns...). En el 44,2% de les famílies amb fills menors els pares se'n fan càrrec sense aquests altres ajuts.

- Pel que fa als progenitors amb fills de menys de 3 anys, el 34,2% porten els fills a l'escola bressol. És un percentatge relativament baix, comparat amb les dades disponibles per al conjunt de nens de menys de 3 anys, que apunta a una major vulnerabilitat dels progenitors joves, ja que l'ús de l'escola bressol és més alt a les llars amb més poder adquisitiu i on les mares tenen un nivell educatiu més alt. Aproximadament el doble de progenitors situats en el primer i el segon quartil d'ingressos fan ús de l'escola bressol respecte als del quartil més baix. Si es veu l'escola bressol com una oportunitat educativa per als petits, això mostra una realitat sobre la qual convé intervenir.
- Finalment, pel que fa a les expectatives, vora tres quartes parts dels joves que no tenen fills sí que en volen tenir, però més endavant. Els motius per no tenir-ne ara, més enllà del fet de sentir-se massa joves, són econòmics o d'inseguretat laboral, seguits del desig de tenir més temps per a un mateix o de no tenir parella. És bàsicament a partir dels 25 anys que apareix la intenció de ser pares. És destacable observar que en la franja dels 30-34 anys el 66% dels joves en volen tenir però encara no, el 10,6% no en volen tenir, i el 14% no ho saben o no contesten.
- A banda dels que encara són massa joves o dels que no tenen parella, un de cada tres joves indica els motius econòmics (20,5%) o d'inseguretat laboral (13,8%) per ajornar la parentalitat. Aquestes dades s'han de ressaltar perquè són aquells punts sobre els quals les polítiques socials podrien incidir més fàcilment amb mecanismes de suport a la solvència econòmica i a la seguretat laboral.

La hipòtesi que es genera a partir d'aquests resultats és que la convivència en la família d'origen és realment el que està canviant més profundament en els darrers anys. Fruit de la segona transició familiar i de l'anomenada transició sexual, majoritàriament viscuda en la generació de joves analitzada aquí, una part del procés d'emancipació i formació familiar es comença a realitzar de fet (i de forma més accentuada en una part de casos) a la llar d'origen. En aquestes llars d'origen, que com s'ha vist són més diverses, s'estarien ja expressant noves relacions de "cohabitació" entre fills adults i progenitors, més negociades i amb aportacions de les diferents parts. Això genera escenaris alternatius a la "intempèrie" en la qual desemboca una major dependència del mercat i unes lògiques capitalistes poc sostenibles en el mercat laboral i de l'habitatge, que generen un excés d'incertesa i precarietat en absència d'una regulació pública adequada. L'emancipació no és un element motivador en si mateix com potser ho havia estat en el passat, en contextos morals més restrictius i en moments econòmicament més favorables a l'emancipació.

Si, com s'ha vist, el que aporta més satisfacció vital no és l'emancipació residencial *per se*, sinó una bona convivència familiar, així com els processos d'emparellament i formació familiar, en la mesura que es comencen a fer amb més llibertat des de la llar d'origen això explicaria que aquestes adaptacions estructurals s'estiguessin fent electivament i de manera creativa.

Més enllà de la ja observada desestandardització de les trajectòries prèviament institucionalitzades, que respon a adaptacions a condicionaments estructurals, es podria dir que els joves catalans s'ho pensen bé i utilitzen els seus recursos familiars per ge-

nerar unes pautes diferents de transició a la vida adulta respecte a les que funcionen en altres països, com ara els nòrdics, tan referenciats pel fet de facilitar l'emancipació dels joves en connexió amb els estudis i unes trajectòries més flexibles i obertes, però distants de les realitats accessibles al nostre país. Potser molts joves catalans s'adaptin creativament al que sí que tenen a l'abast, que són uns recursos positius en capital familiar i la possibilitat d'incorporar el necessari component de flexiseguretat mitjançant "estratègies familiars", davant la dependència i les rigideses d'uns mercats tan distorsionats i mal regulats.

6.10.1. Implicacions per a les polítiques públiques

A continuació es plantegen una sèrie de propostes orientades a aconseguir millores en les polítiques públiques concretes a partir de l'anàlisi dels resultats de l'EJC17 analitzats en aquest capítol:

- Articular les polítiques de joventut en el conjunt de polítiques socials (perspectiva transversal o de *mainstreaming* de l'atenció al cicle de vida i a les diferents necessitats dels diferents grups d'edat i fases o transicions vitals).
- Prioritzar l'emancipació juvenil en les polítiques de joventut i en el conjunt de polítiques socials, per millorar l'acció i la regulació públiques i per superar els obstacles i les barreres que es generen, com s'ha vist, en mercats més que imperfectes (que es decanten estructuralment cap al profit a curt termini), i que dificulten de manera exagerada i injustificada els processos d'emancipació de les noves generacions i la constitució de noves llars i famílies, creant externalitats negatives en el conjunt del funcionament social a curt, mitjà i llarg termini.
- Política social d'habitatge per a joves i per a famílies joves (habitatge estudiantil, regulació de l'habitatge de lloguer i foment del lloguer per a joves...) que tinguin en compte les circumstàncies dels diferents territoris. Les mancances de la política social d'habitatge al nostre país han estat àmpliament posades de manifest per entitats i fins i tot per instàncies internacionals pel que fa a la protecció del dret a l'habitatge. En el moment en què es regulin, cal preveure un conjunt de mesures específiques orientades als joves (habitatge estudiantil, millora del lloguer) i a la formació familiar. L'EJC17 reflecteix aquesta escassa incidència de les polítiques d'habitatge social, pel baix percentatge de joves que reporten que viuen en un habitatge socialment protegit: el 6,7% dels joves en situació de lloguer i el 7,1% dels joves en règim de tinença de propietat. És una taxa de cobertura molt petita en termes comparatius.
- Polítiques laborals i actives d'ocupació que millorin l'ocupabilitat, el salari i la seguretat en les trajectòries professionals (l'anomenat *work-life balance*).
- Polítiques de conciliació de la vida laboral i familiar basades en el nou model familiar de doble cuidador i doble sustentador que tinguin en compte les especificitats de les situacions laborals dels joves (i les noves formes contractuals, amb especial atenció

a l'extensió de llicències parentals igualitàries, seguint propostes en aquest sentit que estan emergint, per exemple, al País Basc), l'accés a les llars d'infants de les famílies amb progenitors joves, amb menys recursos i menys estabilitat laboral.

6.10.2. Per on continuar la recerca sobre emancipació i relacions familiars dels joves

L'EJC17 ha permès analitzar la situació dels joves que conviuen en parella, si bé no les relacions d'emparellament sense convivència entre els joves. Molts experts apunten, i aquesta és la hipòtesi del present treball, que la facilitat i fluïdesa de l'emparellament explica, d'una banda, la llarga convivència dels joves a les llars parentals, així com la proporció –que creix de manera lenta però sostinguda– de joves emancipats en formes alternatives de convivència.

En següents edicions seria bo integrar un major nombre de preguntes sobre les relacions d'emparellament tant dins com fora de la llar d'origen (per exemple, l'edat de la parella), per conèixer millor els processos d'emparellament amb i sense convivència, tant si desemboquen en convivència (i per tant corresponen a “nuviatges”) com si no (i per tant corresponen a varietats d'emparellament sense convivència, l'anomenat *living apart together*).

Així mateix, seria interessant incorporar a l'EJC preguntes sobre les relacions i tasques domèstiques dels joves no emancipats, i sobre el procés de domesticació de les TIC en l'àmbit familiar i de les relacions socials dels joves.

Vist el resultat que no és l'emancipació residencial en si mateixa sinó la formació familiar –en la dimensió d'emparellament o de transició a la parentalitat– el que genera satisfacció vital, seria positiu aprofundir en l'estudi de les persones joves que viuen soles, ja que si bé sovint s'ha plantejat com un ideal desitjable emancipatori en una perspectiva liberal i d'individualització, cal veure com encaixa amb aquests resultats i quins nivells de felicitat genera a més llarg termini.

Els joves d'ara estan immersos en una cultura generacional canviant (l'etiqueta “millennistes” intenta caracteritzar aquesta dimensió cultural), amb uns condicionaments estructurals propis entre els quals s'estenen l'ús de les TIC (amb les noves generacions de nadius digitals), la globalització, i amb nous riscos socials, entre els quals el condicionament fonamental de la sostenibilitat. Tot això genera ja unes aproximacions diferents als encaixos i equilibris entre feina, formació, vida personal o familiar (anomenats en els debats acadèmics internacionals *work-family balance* o *work-life balance*), amb unes expectatives diverses respecte al que es pot esperar del mercat, de la feina, de l'Estat, de les relacions socials i de les relacions familiars i comunitàries. Seguint tendències internacionals (UN, 2013; OECD, 2018), s'ha emfatitzat l'anàlisi sobre el paper de la felicitat i la satisfacció vital –més enllà d'objectius de creixement material– per intentar comprendre millor els comportaments observables d'aquesta generació que afronta grans reptes i riscos socials (no és menor el de la necessitat de nous contractes intergeneracionals), en termes del que fan i no tant del que no fan. Ens sembla que és un enfocament fructífer.

Bibliografia

AJENJO-COSP, M.; GARCÍA-SALADRIGAS, N. (2016). "Las parejas reconstituidas en España: un fenómeno emergente con perfiles heterogéneos", a *Revista Española de Investigaciones Sociológicas*, núm. 155, pp. 3-20.

ALMEDA, E. (2015). "Género, diversidad y familias monoparentales", a *España 2015: Situación Social*, Madrid, CIS.

AYUSO, L. (2012a). "El deber de apoyar a la familia. Una revisión del pacto intergeneracional de las ayudas familiares en España", a *Panorama Social*, núm. 15, pp. 143-158.

AYUSO, L. (2012b). "Living Apart Together en España: ¿Noviazgos o parejas independientes?", a *RIS*, vol. 70, núm. 3, pp. 587-613.

AYUSO, L. (2013). *Relaciones Living Apart Together en Europa: características y perspectivas de futuro*. Comunicació presentada a l'XI Congrés Espanyol de Sociologia.

AYUSO, L.; GARCÍA, L. (2014). *Los españoles y la sexualidad en el siglo xxi*, Madrid, CIS.

AYUSO, L. (2015a). "Los cambios en la cultura familiar", a *España 2015: Situación social*, Madrid, CIS.

AYUSO, L. (2015b). "El impacto de las TICs en el cambio familiar en España", a *Revista Española de Sociología*, núm. 23, pp. 73-93.

BECERRIL, D. (2015). "La ruptura matrimonial en España", a *España 2015: Situación social*, Madrid, CIS.

BECK, U.; BECK-GERNSHEIM, E. (2002). *Individualization: institutionalized individualism and its social and political consequences*, Londres, SAGE.

BECK, U.; BECK-GERNSHEIM, E. (2013). *Amor a distancia: nuevas formas de vida en la era global*, Barcelona, Paidós.

BENEDICTO, J., et al. (2014). *Transitar a la intemperie: jóvenes en busca de integración*, Madrid, Instituto de la Juventud, col·lecció "Estudios INJUVE".

BOSCH, J. (2014). "Habitatge i condicions de vida", a J. Trullén (dir.). *Crisi econòmica, creixement de les desigualtats i transformacions socials. Informe general de l'Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2011*, Bellaterra, Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona (IERMB).

CASAS, F. (2015). "Children, adolescents and quality of life: The social science perspective over two decades", a F. Maggino (ed.). *A life devoted to quality of life*, Springer International Publishing Switzerland, col·lecció "Social Indicators Research Series", núm. 60, pp. 3-22.

CASAS, F. (2011). "Subjective Social Indicators and Child and Adolescent Well-being", a *Child Indicators Research*, núm. 4, pp. 555-575.

ESCOBEDO, A.; NAVARRO, L.; FLAQUER, LI. (2008). *El impacto de la maternidad y la paternidad en el empleo. Itinerarios laborales de madres y padres en hogares con menores de tres años. Análisis de cambios y discontinuidades a partir de la Muestra Continua de Vidas Laborales de 2006*, Madrid, Ministerio de Trabajo e Inmigración.

ESCOBEDO, A. (2015). "Las estrategias de conciliación de la vida laboral y familiar", a *España 2015: Situación social*, Madrid, CIS.

ESCOBEDO, A.; WALL, K. (2015). "Leave policies in Southern Europe: continuities and changes", a *Community, Work and Family*, vol. 18, núm. 2, pp. 1-17.

FLAQUER, LI. (2016). "La família davant els reptes de la Segona Transició Demogràfica", a S. Giner i O. Homs (eds.). *La societat catalana al segle XXI*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans i Enciclopèdia Catalana.

FLAQUER, LI. (2015). "El avance hacia la custodia compartida o el retorno del padre tras una larga ausencia", a *España 2015: Situación social*, Madrid, CIS.

FLAQUER, LL.; ALMEDA, E.; NAVARRO, L. (2006). *Monoparentalitat i infància*, Barcelona, Fundació La Caixa, col·lecció "Estudis Socials", núm. 20.

FLAQUER, LI., *et al.* (2012). "Document de treball. Bases per l'elaboració del segon pla integral de la família a Catalunya" [en línia]. <https://www.researchgate.net/profile/Lluis_Flaquer> [Consultada el juny de 2018].

FLAQUER, LL.; ESCOBEDO, A. (2014). "Licencias parentales y política social de la paternidad en España", a *Cuaderno de Relaciones Laborales*, vol. 32, núm. 1, pp. 69-99.

FLAQUER, LI., *et al.* (2017). "A igualdade de género, o bem-estar da criança e a residência alternada em Espanha", a S. Marinho i S. Vladimira-Correia. *Uma família parental, duas casas. Residência alternada*, Lisboa, Edições Sílabo.

FUSULIER, B.; NICOLE-DRANCOURT, C. (2015). "Pursuing Gender Equality in a 'Multi-Active' Society", a *Global Dialogue, International Sociological Association*, núm. 5.

GARCIA, A.; LÓPEZ, C. (2017). "El fenómeno de la dispersión residencial en la Región Metropolitana de Barcelona. Espacios, actores y tendencias", a *Papers de Sociologia*, vol. 102, núm. 4, pp. 727-760.

GARCIA-SALADRIGAS, N. (2018). *El uso del tiempo de los hogares reconstituidos y monoparentales*, tesi doctoral, Centre d'Estudis Demogràfics de la UAB.

GIDDENS, A. (1993). *The Transformation of Intimacy. Love, Sexuality and Eroticism in Modern Societies*, Cambridge, Polity Press.

GIDDENS, A.; SUTTON, P. W. (2014). *Sociología*, Madrid, Alianza Editorial.

JVALLOY, F. (coord.) (2007). *Bienestar y felicidad de la juventud española*, Madrid, Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales, INJUVE.

JURADO, T. (2008). “Las nuevas familias españolas”, a González, J. J., i Requena, M. *Tres décadas de cambio social en España*, Alianza Editorial, pp. 59-88.

LEWIS, J. (ed.) (2006). *Children, Changing Families and Welfare States*, Edward Elgar Publishing.

LÓPEZ VILLANUEVA, C.; PUJADAS, I.; RUBIALES, M. “Hogares unipersonales y curso de vida: diversificación por edades y concentración espacial en las regiones urbanas de Madrid y Barcelona”.

LÓPEZ VILLANUEVA, C. (2012). *Nous comportaments residencials a les llars catalanes*, Barcelona, Ed. Fundació Jaume Bofill, col·lecció “Informes Breus”, núm. 36.

MARÍ-KLOSE, P.; JULIÀ, A.; MARÍ-KLOSE, M. (2013). “Emancipació domiciliària i família. Joves i família en els processos de transició a la vida adulta: teixint nous lligams”, a P. Serracant (coord.). *Enquesta a la joventut de Catalunya 2012. Volum 1*, Barcelona, Direcció General de Joventut, Generalitat de Catalunya, col·lecció “Estudis”, núm. 34, pp. 225-329.

MARTIAL, A. (ed.) (2016). *Pères en solitaire? Ruptures conjugales et paternité contemporaine*, Presses de l'Université de Provence, collection “Penser le genre”, Aix-en-Provence.

MEC (2018). “Las Cifras de la Educación en España – Curso 2015/16. D1 La educación infantil” [en línia]. <<https://www.mecd.gob.es/servicios-al-ciudadano-mecd/estadisticas/educacion/indicadores-publicaciones-sintesis/cifras-educacion-espana/2015-16.html>> [Consultada el 3 d'abril de 2018].

MEIL-LANDWERLIN, G. (2011). *Individualización y solidaridad familiar*, Barcelona, Fundació “la Caixa”, col·lecció “Estudis Socials”, núm. 32.

MEIL-LANDWERLIN, G. (2006). *Pares i fills a l'Espanya actual*, Barcelona, Fundació “la Caixa”, col·lecció “Estudis Socials”, núm. 19.

MEIL-LANDWERLIN, G. (2015). “Satisfacción, conflicto y violencia intrafamiliar”, a *España 2015: Situación social*, Madrid, CIS.

MEIL-LANDWERLIN, G. (coord.) (2015). “Capítulo sobre Familia”, a *España 2015: Situación social*, Madrid, CIS.

MORENO, A. (coord.) (2012). *La transició dels joves a la vida adulta. Crisi econòmica i retard en l'emancipació*, Barcelona, Fundació “la Caixa”, col·lecció “Estudis Socials”, núm. 34.

MIRET, P. (coord.) (2008). *Enquesta a la joventut de Catalunya 2007. Una anàlisi de les transicions educatives, laborals, domiciliars i familiars*, Barcelona, Generalitat de Catalunya.

MÓDENES, J. A.; BOTELHO-AZEVEDO, A. (2017). “Más alquiler, ¿también más inseguridad residencial? Nuevas tendencias en los hogares jóvenes españoles tras la crisis”, a *Revista de Estudios de Juventud*, núm. 116, pp. 95-109.

OECD (2011). *Doing better for families* [en línia]. <<http://www.oecd.org/social/soc/doing-betterforfamilies.htm>> [Consultada el juny de 2018].

OECD (2013). *OECD Family Database* [en línia]. <<http://www.oecd.org/els/family/database.htm>> [Consultada el juny de 2018].

OECD (2018). *Better Life Index* [en línia]. <<http://www.oecdbetterlifeindex.org/#/111111111111>> [Consultada el juny de 2018].

RIVAS, A. M.; JOCILES, M. I. (2015). “Familias reconstituidas”, a *España 2015: Situación social*, Madrid, CIS.

ROIGÉ, X. (2012). “Un ‘élargissement’ de la famille? Parcours de pères divorcés et rédefinitions de la paternité à Barcelone”, a *Ethnologie française*, vol. 42, pp. 117-126.

RODRÍGUEZ, J. A., *et al.* (2017). “El amor en el camino a la máxima felicidad. Un análisis global con la Encuesta Mundial de Valores”, a *Revista SISTEMA*, núm. 245, pp. 53-77.

UN (2013). *UN connects well-being and the pursuit of happiness* [en línia]. <<http://www.un.org/en/development/desa/news/social/intl-day-happiness.html>> [Consultada el 30 de març de 2018].

SERRACANT, P. (coord.) (2013). *Enquesta a la joventut de Catalunya 2012*, Barcelona, Direcció General de Joventut, Generalitat de Catalunya, col·lecció “Estudis”, núm. 34.

SERRACANT, P. (2015). “The Impact of the Economic Crisis on Youth Trajectories: A Case Study from Southern Europe”, a *Young*, vol. 23, núm. 1, pp. 39-58.

TRILLA, C., *et al.* (2017). *L'habitatge a la metròpoli de Barcelona. Informe 2017*, Barcelona, Observatori Metropolità de l'Habitatge de Barcelona.

WEST, A.; LEWIS, J. (2018). “‘Helicopter Parenting’ and ‘Boomerang Children’: How parents support and relate to their student and co-resident graduate children”, a *Routledge Advances in Sociology*, Abingdon, Routledge.